

COUNCIL OF EUROPE CONSEIL DE L'EUROPE

Štrasburg, 28. máj 2010

ACFC/OP/III(2010)004

PORADNÝ VÝBOR PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR NA OCHRANU NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN

Tretia hodnotiaca správa o Slovenskej republike, prijatá 27. mája 2010

ZHRNUTIE

Slovenská republika sa aktívne usiluje o posilnenie ochrany národnostných menšín už od vstupu rámcového dohovoru do platnosti v roku 1998. Príslušné orgány nepretržite preukazujú svoje odhodlanie implementovať tento rámcový dohovor, pričom prijali opatrenia na dobudovanie legislatívneho rámca týkajúceho sa ochrany osôb, ktoré patria k národnostným menšinám.

Slovenská republika prijala novelu antidiskrimináčného zákona, ktorá zaviedla jasné legislatívne východiská v oblasti ochrany proti diskriminácii. Novela zaviedla dočasné vyrovnávacie opatrenia, ktoré majú riešiť sociálnu a ekonomickú nerovnosť alebo znevýhodnenie osôb patriacich k zraniteľnejším skupinám. Aj napriek tomuto pozitívnemu vývoju je ešte stále potrebné zvýšiť úsilie s cieľom zlepšiť zber spoľahlivých informácií o situácii príslušníkov národnostných menšín v oblastiach ako napríklad zamestnanosť a posilniť informovanosť o koncepte a pozitívnych účinkoch vyrovnávacích opatrení.

Pre národnostné organizácie bola vyclenená finančná podpora na zachovanie a rozvoj kultúr národnostných menšín. Potrebné je však zlepšiť mechanizmy rozdeľovania finančných prostriedkov, predovšetkým v oblasti ich transparentnosti, a príslušné výberové postupy. Dalšie

opatrenia sú potrebné s cieľom zabezpečiť, aby kultúra a história príslušníkov národnostných menšín boli primerane zohľadnené v ucebných osnovách.

Aj keď v Slovenskej republike vo všeobecnosti prevláda tolerancia a ochota na dialóg, stále existujú informácie o existencii negatívnych postojov a predsudkov voči príslušníkom určitých skupín obyvateľstva, napr. voči Rómom. Okrem toho, nedávne legislatívne iniciatívy prispeli k zvýšeniu napätia v spoločnosti.

Celková situácia Rómov je predmetom hlbokého znepokojenia. Mnohí z nich sa stretávajú s diskrimináciou v zamestnaní, prístupe k bývaniu a zdravotnej starostlivosti a so segregáciou na školách. Veľký počet rómskych detí je i naďalej umiestňovaný do osobitných škôl pre žiakov s mentálnym postihnutím, pričom v súvislosti s ich integráciou do väčšinových škôl nedošlo takmer k žiadnemu pokroku.

Štátne orgány posilnili používanie slovenského jazyka prostredníctvom novelizácie zákona o štátnom jazyku z roku 2009. Bez ohľadu na úsilie vyvinuté prijatím zásad vlády na výklad a uplatňovanie novelizovaného zákona o štátnom jazyku, možnosť jeho ustanovení ešte stále vyžaduje presnejší výklad. Ide o rozsah jeho uplatňovania v súkromnej sfére a o jeho prepojenie so zákonom o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 a ďalších súvisiacich legislatívnych predpisov. Mala by byť zachovaná primeraná rovnováha medzi legitímnou podporou a posilňovaním používania štátneho jazyka a právom na používanie menšinových jazykov v súkromnom a verejnom živote, ktoré chráni rámcový dohovor. Ukladanie pokút za porušenie jazykového zákona z roku 2009 spochybňuje jeho súlad s rámcovým dohovorom.

Štátne orgány sa usilujú zabezpečiť učebnice a vzdelávacie možnosti pre učiteľov menšinových jazykov, resp. pre učiteľov, ktorí vyucujú predmety v menšinových jazykoch. Školám s menšinovým vyučovacím jazykom sa poskytujú vyššie finančné príspevky. Žiaľ, v prípade menej početných národnostných menšín bol zaznamenaný pokles záujmu o výučbu v menšinovom jazyku. Takisto je potrebné zabezpečiť, aby deti patriace k národnostnej menšine, ktoré sú zapísané na školy s vyučovacím jazykom slovenským, predovšetkým príslušníci maďarskej menšiny, mali dostatok príležitostí naučiť sa aj svoj materinský jazyk.

Príslušníci národnostných menšín majú vo všeobecnosti vyhovujúce zastúpenie vo volených orgánoch, predovšetkým na miestnej úrovni. Zároveň však zastúpenie rómskej menšiny v parlamente je veľmi nízke. Je potrebné posilniť efektívnu účasť národnostných menšín na rozhodovaní o otázkach, ktoré sa ich bezprostredne týkajú.

Zamestnávanie príslušníkov národnostných menšín, predovšetkým menej početných menšín a Rómov, vo verejnej správe, policajných a súdnych orgánoch je na nízkej úrovni. Sú potrebné ďalšie opatrenia na vytvorenie podmienok, aby verejná správa odrážala rozmanitosť v spoločnosti.

Otázky vyžadujúce okamžité riešenie

- Uskutočniť vhodné legislatívne opatrenia na prijatie komplexnejšej legislatívy v oblasti menšinových jazykov, aby sa zabezpečila primeraná rovnováha medzi legitímnou podporou štátneho jazyka a právom používať menšinové jazyky, ktoré je zakotvené v rámcovom dohovore; uprednostniť politiku stimulov pred represívnym prístupom pri uplatňovaní zákona o štátnom jazyku z roku 2009, a to vo verejnej i súkromnej sfére.
- Prijat prísnejšie opatrenia na boj proti intolerancii z dôvodu etnického pôvodu a uskutočniť ďalšie kroky na podporu vzájomného porozumenia a rešpektu medzi osobami patriacimi k rozličným skupinám obyvateľstva; zintenzívniť boj proti diskriminácii a jej

účinné postihovanie a prijat rezolútne opatrenia na tvorbu a uplatňovanie vyrovnávacích opatrení, spolu s primeranou osvetou.

- Prijat rálne opatrenia na okamžité skoncenie pretrvávajúcej segregácie rómskych detí na školách a ich neodôvodneného umiestňovania do osobitných škôl. Presadzovať a zvýšiť úsilie v oblasti integrácie rómskych detí do väčšinového vzdelávacieho systému.

OBSAH

I. Hlavné zistenia	6
Monitorovací proces	6
Všeobecný pohľad na implementáciu rámcového dohovoru.....	6
Legislatívny rámec a inštitucionálna štruktúra.....	7
Ochrana a podpora menšinovej kultúry a identity.....	7
Medzikultúrny dialóg a tolerancia	7
Postavenie rómskej menšiny.....	8
Jazyková legislatíva	8
Vzdelávanie	9
Participácia	9
II. Zistenia clenené podľa článkov rámcového dohovoru	10
Článok 3 rámcového dohovoru	10
Článok 4 rámcového dohovoru	12
Článok 5 rámcového dohovoru	18
Článok 6 rámcového dohovoru	20
Článok 9 rámcového dohovoru	24
Článok 10 rámcového dohovoru	26
Článok 11 rámcového dohovoru	32
Článok 12 rámcového dohovoru	33
Článok 14 rámcového dohovoru	36
Článok 15 rámcového dohovoru	38
Článok 17 a 18 rámcového dohovoru.....	42
III. Závery	43
Pozitívny vývoj po dvoch monitorovacích cykloch.....	43
Problematické otázky po dvoch monitorovacích cykloch	43
Odporúčania	44
Otázky vyžadujúce okamžité riešenie	44
Dalšie odporúčania	45

**PORADNÝ VÝBOR PRE RÁMCOVÝ DOHOVOR NA OCHRANU
NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN**

TRETÍ POSUDOK O SLOVENSKEJ REPUBLIKE

1. Poradný výbor prijal tento posudok o Slovenskej republike 27. mája 2010 v súlade s článkom 26 ods. 1 rámcového dohovoru a pravidlom 23 rezolúcie Výboru ministrov c. (97) 10. Zistenia vychádzajú z informácií uvedených v správe SR, ktorá mala byť predložená 1. februára 2009 a bola doručená 22. júla 2009, a ďalších písomných zdrojov a informácií, ktoré poradný výbor získal od vládnych a mimovládnych predstaviteľov počas svojej návštevy Bratislavy, Košíc a Šamorína v období od 30. novembra do 4. decembra 2009.
2. V časti I tohto posudku sa nachádzajú hlavné zistenia poradného výboru, ktoré sa týkajú otázok súvisiacich s implementáciou rámcového dohovoru v SR. Tieto zistenia sumarizujú podrobnejšie zistenia, ktoré sú v členení podľa jednotlivých článkov rámcového dohovoru uvedené v časti II, ktorá sa venuje tým ustanoveniam rámcového dohovoru, v súvislosti s ktorými poradný výbor vzniesol zasadané otázky.
3. Obidve časti vo veľkej miere odkazujú aj na opatrenia nadväzujúce na zistenia z monitorovania implementácie rámcového dohovoru, ktoré sa nachádzajú v prvom a druhom posudku poradného výboru o SR, ktoré boli prijaté 22. septembra 2000 a 26. mája 2005, ako aj v príslušných rezolúciách Výboru ministrov, prijatých 21. novembra 2001 a 21. júna 2006.
4. Záverečné poznámky uvedené v časti III môžu slúžiť ako východisko pre ďalšie závery a odporúčania Výboru ministrov pre SR.
5. Poradný výbor sa teší na ďalšie pokračovanie dialógu s orgánmi SR, ako aj s predstaviteľmi národnostných menšín a ďalšími osobami zapojenými do implementácie rámcového dohovoru. S cieľom podporovať otvorenosť a transparentnosť tohto procesu poradný výbor odporúča, aby slovenské orgány tento posudok po jeho prijatí zverejnili.
6. Poradný výbor chce upozorniť zmluvné strany, že 16. apríla 2009 Výbor ministrov prijal nové pravidlá týkajúce sa zverejňovania posudkov poradného výboru a ďalších monitorovacích dokumentov s cieľom posilniť transparentnosť a zlepšiť informovanosť všetkých zainteresovaných osôb o zisteniach a záveroch monitorovacieho procesu už v ranom štádiu (pozri rezolúciu CM/Res(2009)3, ktorou sa mení rezolúcia (97) 10 o mechanizme monitorovania podľa článkov 24 a 26 Rámcového dohovoru na ochranu národnostných menšín).

I. HĽAVNÉ ZISTENIA

Monitorovací proces

7. Slovenské orgány si zachovávajú konštruktívny prístup k monitorovaciemu procesu rámcového dohovoru. Poradný výbor víta jednoznačnú ochotu na spoluprácu, ktorú slovenské orgány preukázali počas procesu prípravy a prijatia tretieho posudku o SR. Ocenuje tiež, že druhý posudok o SR bol preložený do slovenského jazyka, uverejnený na internetovej stránke Ministerstva zahraničných vecí SR a prerokovaný so zástupcami národnostných menšín. Poradný výbor osobitne ocenuje uskutočnenie tzv. follow-up semináru v roku 2007, ktorý pomohol pri informovaní o výsledkoch druhého monitorovacieho cyklu. Žiaľ, druhý posudok nebol preložený do jazykov národnostných menšín.

8. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že zástupcovia národnostných menšín v Rade vlády Slovenskej republiky pre národnostné menšiny a etnické skupiny (ďalej len „rada vlády“) mali možnosť oboznámiť orgány so svojimi názormi a stanoviskami ešte pred predložením tretej správy SR Rade Európy. Správa bola prerokovaná na zasadaní rady vlády, ktoré sa konalo 5. mája 2009. Poradný výbor sa domnieva, že do budúcnosti je potrebné posilniť proces konzultácií s cieľom zabezpečiť, aby správa odrážala aj názory národnostných menšín.

Všeobecný pohľad na implementáciu rámcového dohovoru

9. Od ratifikácie rámcového dohovoru sa slovenské orgány zaoberajú ochranou národnostných menšín. Napriek tomu je ešte stále potrebné dopracovať legislatívny rámec v oblasti ochrany menšín vrátane zákona o národnostných menšinách, financovaní kultúry národnostných menšín a používaní menšinových jazykov.

10. V oblasti legislatívnej a inštitucionálnej ochrany proti diskriminácii bol dosiahnutý pokrok. Došlo k novelizácii antidiskrimináčného zákona a rozšíreniu kompetencií národného orgánu v oblasti rovnosti, tzv. *equality body*. Aj napriek vyššie uvedeným legislatívnym zmenám pretrvávajú medzi štátnymi zamestnancami a verejnosťou všeobecne nedostatocná informovanosť o platných zákonoch v oblasti antidiskriminácie a rovnosti, ako aj o dostupných prostriedkoch nápravy.

11. I nadalej existujú rozšírené a pretrvávajúce negatívne postoje a predsudky, a to najmä voči príslušníkom rómskej menšiny. Z tohto dôvodu sú potrebné zásadnejšie opatrenia na posilnenie medzietnickej tolerancie a medzikultúrneho dialógu. Poradný výbor so znepokojením konštatuje, že novelizácia zákona o štátnom jazyku z júna 2009 (ďalej len zákon o štátnom jazyku z roku 2009)¹ prispela k zvýšeniu napätia v spoločnosti. Poradný výbor považuje za dôležité, aby sa slovenské orgány v budúcnosti zdržali akýchkoľvek aktivít, ktoré by mohli zvýšiť medzietnické napätie, a aby na základe konzultácií s predstaviteľmi národnostných menšín a prostredníctvom osvetu venovali náležitú pozornosť príprave primeraných opatrení na zníženie napätia v spoločnosti.

12. V rámci sledovaného obdobia bol zaznamenaný pokračujúci pokles počtu osôb patriacich k národnostným menšinám, ktorý bol zistený už pri sčítaní obyvateľstva v roku 2001. Uvedené môže mať negatívny dosah na uplatňovanie niektorých práv národnostných menšín, napr. práv týkajúcich sa používania menšinových jazykov príslušníkmi národnostných menšín, predovšetkým tých, ktoré sú podmienené počtom príslušníkov národnostnej menšiny v oblastiach tradícne obývaných národnostnými menšinami. Keďže jedným z rozhodujúcich

¹ Výraz „zákon o štátnom jazyku z roku 2009“ (zákon č. 357/2009 Z.z.) bude v tomto posudku používaný na označenie novely zákona o štátnom jazyku z roku 1995, ktorá bola prijatá v júni 2009.

faktorov sa zdá byť nepriaznivá ekonomická situácia, poradný výbor považuje za dôležité, aby slovenské orgány tento stav pravidelne analyzovali.

Legislatívny rámec a inštitucionálna štruktúra

13. Slovenské orgány sa nepretržite usilujú o ďalší rozvoj systému ochrany národnostných menšín. Poradný výbor konštatuje, že boli prijaté opatrenia na dobudovanie legislatívneho rámca v oblasti financovania kultúrnych činností národnostných menšín, aj keď diskusia o zákone o národnostných menšinách sa ešte nezacala. Poradný výbor sa však domnieva, že takáto legislatíva by mohla zvýšiť prehľadnosť a právnu istotu týkajúcu sa menšinových práv zarucených v SR.

14. Poradný výbor považuje za osobitne chvályhodnú skutočnosť, že novela antidiskriminačného zákona zaviedla vyrovnávacie opatrenia zamerané na odstránenie sociálnej a ekonomickej nerovnosti alebo znevýhodnenia osôb, ktoré patria k zraniteľným skupinám obyvateľstva. Aby bolo možné vyrovnávacie opatrenia vypracovať, je potrebné zabezpečiť zber spoľahlivých informácií o situácii osôb patriacich k rozličným skupinám v rozličných oblastiach, napr. v oblasti zamestnanosti. Preto je potrebné posilniť existujúce legislatívne záruky týkajúce sa zberu údajov.

15. Legislatívna ochrana proti násilnej sterilizácii bola posilnená prostredníctvom novelizácie zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorou boli zakázané sterilizácie bez písomnej žiadosti a informovaného písomného súhlasu dotknutej osoby alebo jej zákonného zástupcu.

Ochrana a podpora menšinovej kultúry a identity

16. Napriek finančnej podpore, ktorú slovenské orgány poskytujú organizáciám národnostných menšín na zachovanie a podporu ich kultúry a identity, rozsah tejto podpory sa zdá nedostatočný na uspokojenie ich skutočných potrieb. Na druhej strane je pozitívne, že na základe konzultácií s predstaviteľmi niektorých národnostných menšín boli vytvorené mechanizmy prerozdelenia finančných prostriedkov. Napriek tomu však poradný výbor prijal sťažnosti týkajúce sa nedostatočnej transparentnosti systému a postupu pri výbere predstaviteľov menšín.

Medzikultúrny dialóg a tolerancia

17. Aj keď v Slovenskej republike vo všeobecnosti prevláda atmosféra tolerancie a ochoty na dialóg, stále existujú informácie o existencii negatívnych postojov a predsudkov voči príslušníkom určitých skupín obyvateľstva, predovšetkým voči Rómom. Poradný výbor je obzvlášť znepokojený nepriateľsky naladenými vyhláseniami a prejavmi niektorých politikov. Nadalej sú zaznamenávané prípady neprimeraného policajného postupu, najmä voči Rómom, aj napriek snahe príslušných orgánov o zabezpečenie vzdelávania príslušníkov policajného zboru o multietnickej problematike. Takisto sa zvýšil počet prejavov intolerancie voči imigrantom, predovšetkým kvôli súčasnej ekonomickej kríze.

18. Poradný výbor je znepokojený trendom zavádzať prostredníctvom zákonov (napr. zákon o vlastníctve) prostriedky a spôsoby na vyjadrenie vlastníctva. V tejto súvislosti poradný výbor so znepokojením konštatuje, že zákon o vlastníctve, ktorý parlament SR prijal v marci 2009, následne vetovaný prezidentom, viedol k vzniku napätia v spoločnosti.² Poradný výbor považuje za dôležité zabezpečiť, aby sa podobné otázky riešili prostredníctvom konštruktívneho dialógu a konzultácií s predstaviteľmi národnostných menšín, aby sa zabezpečilo, že podobné

² Poradný výbor si v tejto súvislosti všimá prijatie zákona o štátnych symboloch parlamentom v apríli 2010.

iniciatívy nebudú mať škodlivý dosah na dobré medzietnické vzťahy. Takýto dialóg by mal prispieť k účinnejšej integrácii príslušníkov národnostných menšín do väčšinovej spoločnosti.

Postavenie rómskej menšiny

19. Celková situácia Rómov je predmetom hlbokého znepokojenia. Príslušníci rómskej menšiny sú vystavení chudobe a sociálnej exklúzii v podstatne väčšej miere ako zvyšok obyvateľstva SR. Mnohí z nich sú neustále vystavení diskriminácii v prístupe k zamestnaniu, vzdelaniu, bývaniu a zdravotnej starostlivosti. Zvýšené úsilie a dodatočné zdroje sú potrebné na zabezpečenie, aby rozličné iniciatívy realizované v tejto oblasti priniesli hmatateľné a trvalé zlepšenie situácie, v ktorej sa Rómovia nachádzajú.

20. Poradný výbor je hlboko znepokojený, že aj napriek úsiliu slovenských orgánov ostáva situácia vo vzdelávaní rómskych detí problematická. Zdrojom vážneho znepokojenia ostáva predovšetkým skutočnosť, že veľký počet rómskych detí je i naďalej umiestňovaný do osobitných škôl pre mentálne postihnuté deti. Okrem toho, vo väčšinovom školstve dochádza k ocividnej segregácii rómskych detí. Vzhľadom na to, že segregácia odporuje zásadám rámcového dohovoru, slovenské orgány by mali prijať dôraznejšie opatrenia na začlenenie rómskych detí do väčšinového školstva.

Jazyková legislatíva

21. Popri snahách zaručiť jazykové práva príslušníkov národnostných menšín Slovenská republika prostredníctvom zákona o štátnom jazyku z roku 2009 a následne prijatých vládnych zásad na jeho vykonávanie (ďalej len „zásady vlády“)³ zároveň posilnila používanie štátneho jazyka. Hoci poradný výbor uznáva, že zásady vlády poskytli určité vysvetlenie a usmernenie pri výklade uvedeného zákona, považuje jeho postavenie v rámci slovenského právneho poriadku za problematické vzhľadom na požiadavky predvídateľnosti, právnej istoty a vymáhateľnosti, ktoré predstavujú základné princípy právneho štátu.

22. Poradný výbor považuje vzťah medzi zákonom o štátnom jazyku z roku 2009 a zákonom o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 za kľúčový pre potreby dosiahnutia primeranej rovnováhy medzi legitímnou snahou o podporu štátneho jazyka a právom na používanie jazykov národnostných menšín v súkromí a na verejnosti, ktoré je chránené rámcovým dohovorom. Keďže zákon o jazykoch národnostných menšín z roku 1999 zaručuje príslušníkom národnostných menšín právo používať svoj jazyk v obciach, kde príslušníci národnostnej menšiny tvoria prinajmenšom 20 % celkového obyvateľstva, je potrebné bližšie vysvetlenie jeho právneho postavenia vo vzťahu k zákonu o štátnom jazyku z roku 2009. Poradný výbor považuje za dôležité, aby slovenské orgány uplatňovali flexibilný prístup pri používaní uvedenej 20 % hranice a zohľadňovali špecifickú situáciu v danej lokalite, predovšetkým skutočné potreby a požiadavky príslušníkov národnostných menšín. V tejto súvislosti by sa mali zabezpečiť vzdelávacie príležitosti pre štátnych zamestnancov, aby sa mohli naučiť menšinový jazyk a v prípade potreby aj štátny jazyk.

23. Zákon o štátnom jazyku z roku 2009 oprávňuje ministerstvo kultúry ukladať peňažné pokuty za porušenie niektorých jeho ustanovení. Poradný výbor má za to, že už samotná zákonná možnosť ukladať v určitom kontexte finančné pokuty, či už právnickým, alebo samostatne zárobkovo činným osobám, v súvislosti s používaním menšinových jazykov je nezlučiteľná s rámcovým dohovorom. Motivacná politika by mala mať prednosť pred represívnym prístupom. Okrem toho nie je dostatočne jasné, do akej miery sa zákon vzťahuje na

³ Zásady vlády SR k zákonu Národnej rady Slovenskej republiky č. 270/1995 Z. z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov (schválené uznesením vlády Slovenskej republiky zo 16. decembra 2009 č. 933/2009).

používanie menšinových jazykov v súkromnej oblasti. V tomto ohľade je nevyhnutné ďalšie spresnenie, aby sa zabezpečilo, že jeho ustanovenia nie sú v rozpore s článkom 10 rámcového dohovoru.

Vzdelávanie

24. Slovenská republika sa usiluje zabezpečiť učebnice a vzdelávacie možnosti pre učiteľov menšinových jazykov, resp. pre učiteľov, ktorí vyučujú predmety v menšinových jazykoch. Poradný výbor víta zvýšenie finančných prostriedkov pre školy s menšinovým vyučovacím jazykom. Žiaľ, v prípade menej početných národnostných menšín bol zaznamenaný pokles záujmu o výučbu v menšinovom jazyku a vo výučbe rómskeho jazyka nedošlo k dostatočnému pokroku. Takisto je potrebné zvýšiť úsilie o zavedenie lepšej výučby kultúry a histórie národnostných menšín do vyučovacích osnov väčšinových škôl.

25. Školy s vyučovacím jazykom slovenským na etnicky zmiešaných územiach neposkytujú deťom maďarskej národnosti dostatok príležitostí naučiť sa maďarský jazyk. Preto je potrebné vycleníť pre tieto školy dostatočnú finančnú podporu, aby dokázali zabezpečiť výučbu menšinového jazyka. Poradný výbor považuje za chvályhodné, že sa podarilo nájsť riešenie týkajúce sa používania maďarských geografických názvov v učebniciach používaných na školách s vyučovacím jazykom maďarským.

Participácia

26. Príslušníci národnostných menšín majú vo všeobecnosti vyhovujúce zastúpenie vo volených orgánoch na miestnej úrovni. Poradný výbor považuje za pozitívnu skutočnosť, že niektorí parlamentní poslanci maďarskej národnosti zastávajú v rámci NR SR významné funkcie. Na druhej strane je však zastúpenie rómskej menšiny v parlamente neuspokojujúce. Je polutovaniahodné, že väčšinové politické strany prejavujú len malý záujem o zaradenie Rómov na svoje kandidátne listiny.

27. Diskusia o otázkach súvisiacich s ochranou národnostných menšín prebieha so zástupcami menšín v rámci rady vlády. Ich pripomienky, predovšetkým pripomienky maďarskej menšiny, nie sú však vždy v dostatočnej miere zohľadnené, ako sa napríklad stalo v prípade zákona o štátnom jazyku z roku 2009. Proces výberu členov rady vlády bol upravený tak, aby v nej mala každá národnostná menšina zaradené jedno miesto. Stále však ostáva potrebné posilniť transparentnosť výberového procesu a pracovných postupov rady vlády.

28. Zamestnávanie príslušníkov národnostných menšín v štátnej správe sa zdá obmedzené, predovšetkým na centrálnej úrovni, pričom v tomto smere nie je dostatok dostupných údajov. Zastúpenie menej početných menšín a Rómov je obzvlášť nízke, a to vrátane ich zastúpenia v orgánoch cinných v trestnom konaní. Preto je potrebné prijať ďalšie opatrenia, aby verejná správa odrážala spoločenskú rozmanitosť bez ohľadu na to, ktoré politické strany sú momentálne vo vláde.

II. ZISTENIA CLENENÉ PODLA CLÁNKOV RÁMCOVÉHO DOHOVORU

Clánok 3 rámcového dohovoru

Kritérium obciansva

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

29. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor konštatoval, že slovenský právny poriadok zaručuje prístup k menšinovým právam a výhodám len tým príslušníkom národnostných menšín, ktorí majú slovenské štátne obciansvo, a vyzval slovenské orgány, aby zväžili zmiernenie tohto obmedzenia predovšetkým vo vzťahu k menšinovým jazykom a právu na vzdelanie.

Súcasný stav

30. Poradný výbor konštatuje, že 12 národnostných skupín, ktoré sú zastúpené v rade vlády, majú oficiálny status národnostnej menšiny, teda spadajú pod ochranu zarucenú rámcovým dohovorom.⁴ Poradný výbor však ďalej konštatuje, že obciansvo nadalej ostáva podmienkou, aby príslušníci národnostných menšín mohli využívať výhody vyplývajúce z menšinových práv, ako je stanovené v Ústave SR.⁵ V tejto súvislosti sa poradný výbor domnieva, že príslušníci národnostných menšín by mali mať možnosť užívať určité práva zarucené v legislatíve týkajúcej sa národnostných menšín, vrátane práv súvisiacich so vzdelávaním a používaním menšinových jazykov, bez ohľadu na ich obciansvo (pozri tiež súvisiacu prácu Benátskej komisie).⁶

31. Podpredseda vlády SR informoval poradný výbor o zámere slovenských orgánov iniciovať vypracovanie komplexnej legislatívy, ktorá bude upravovať práva národnostných menšín (pozri tiež poznámky v odseku 73 týkajúce sa článku 5). Poradný výbor považuje za dôležité, aby slovenské orgány pri príprave novej legislatívy týkajúcej sa národnostných menšín zaujali flexibilnejší prístup k požiadavke obciansva a aby zachovali otvorený prístup k individuálnemu rozsahu uplatňovania rámcového dohovoru, napr. vo vzťahu k Rómom bez štátneho obciansva.

Odporúčania

32. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby zväžili uplatňovanie určitých práv zarucených rámcovým dohovorom, predovšetkým jazykových práv a práva na vzdelanie, pre všetky osoby patriace k národnostným menšinám bez ohľadu na ich obciansvo. Na všeobecnejšej úrovni sa odporúča, aby si slovenské orgány zachovali inkluzívny a otvorený prístup, pokiaľ ide o rozsah uplatňovania rámcového dohovoru.

⁴ Podľa informácií uvedených v správe SR sú v Rade vlády pre národnostné menšiny a etnické skupiny predstavitelia týchto menšín: maďarskej, rómskej, rusínskej, ukrajinskej, chorvátskej, ceskej, nemeckej, moravskej, poľskej, bulharskej, ruskej a židovskej.

⁵ Podľa článku 34 Ústavy SR „občanom tvoriacim v Slovenskej republike národnostné menšiny alebo etnické skupiny sa zaručuje všestranný rozvoj, najmä právo spoločne s inými príslušníkmi menšiny alebo skupiny rozvíjať vlastnú kultúru, právo rozširovať a prijímať informácie v ich materinskom jazyku, združovať sa v národnostných združeniach, zakladat a udržiavať vzdelávacie a kultúrne inštitúcie. [.....]. Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa za podmienok ustanovených zákonom zaručuje okrem práva na osvojenie si štátneho jazyka aj: a) právo na vzdelanie v ich jazyku; b) právo používať ich jazyk v úradnom styku; c) právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

⁶ Pozri tiež správu o „neobcianskych“ menšinových právach, CDL-AD(2007)001, ods. 137, ktorý Benátska komisia prijala na svojom 69. plenárnom zasadnutí 15.-16. decembra 2006.

Scítanie obyvateľov, domov a bytov

Súcasný stav

33. Scítanie z roku 2001 poukázalo na populacné zmeny vrátane zmien v niektorých obciach tradicne obývaných osobami patriacimi k národnostným menšinám. V niektorých obciach scítanie ukázalo zretelný pokles počtu osôb hlásiacich sa k inej ako väčšinovej národnosti.⁷ Štatistické údaje zozbierané počas scítania v roku 2001 ukázali v porovnaní s údajmi zo scítania z roku 1991 nárast v počte osôb hlásiacich sa k rusínskej a rómskej národnosti, kým počet osôb hlásiacich sa k maďarskej a ukrajinskej národnosti klesol. Niektorí predstavitelia národnostných menšín naznačili, že tento klesajúci trend pokračoval aj v monitorovanom období. Ak bude tento trend naďalej pokračovať, môže mať negatívny dosah na práva osôb patriacich k národnostným menšinám, predovšetkým na právo používať menšinový jazyk, ktoré sú v SR podmienené počtom príslušníkov národnostnej menšiny. V tejto súvislosti poradný výbor s polutovaním konštatuje, že slovenské orgány neuskutočnili podrobnú analýzu trendov, predovšetkým na miestnej úrovni, súvisiacich s klesajúcim počtom príslušníkov národnostných menšín.

34. Poradný výbor ďalej upozorňuje na nezrovnalosti týkajúce sa počtu osôb patriacich k rómskej menšine. Kým podľa oficiálnych štatistických údajov žije na Slovensku približne 89 000 Rómov, neoficiálne zdroje odhadujú, že ich skutočný počet by mohol byť približne päťkrát vyšší.⁸ Poradný výbor považuje blížiac sa scítanie obyvateľstva, ktoré sa uskutoční v roku 2011, za príležitosť na získanie presných údajov o zložení obyvateľstva SR. Výbor si všíma, že otázka o etnickom pôvode bude súčasťou dotazníka, a víta, že oficiálne dotazníky budú dostupné v jazykoch národnostných menšín. V tejto súvislosti poradný výbor považuje za osobitne vhodné, aby v oblastiach tradicne obývaných osobami patriacimi k národnostným menšinám boli scítací komisári vybraní spomedzi príslušníkov daných národnostných menšín. Zvýšená pozornosť by mala byť v tomto ohľade venovaná právu osôb patriacich k národnostným menšinám na sebaurcenie nielen prostredníctvom poskytnutia otvoreného zoznamu etnických príslušností a dobrovolnosti odpovede na túto otázku, ale aj predvídaním možnosti, v rámci scítacieho dotazníka, že niektoré osoby sa môžu rozhodnúť pre viacnásobnú etnickú a/alebo jazykovú identitu⁹. Zároveň poradný výbor považuje za dôležité zopakovať, že scítanie obyvateľstva by sa nemalo považovať za jediný spôsob získavania údajov o etnickej príslušnosti (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 4).

Odporúčania

35. V súvislosti so scítaním obyvateľov, domov a bytov plánovaným na rok 2011 poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili dôsledné dodržiavanie práva osôb patriacich k národnostným menšinám na sebaurcenie, ako aj otvorenosť a dobrovolnosť otázok týkajúcich sa etnickej príslušnosti. Osoby patriace k národnostným menšinám by mali mať možnosť uviesť v dotazníku viacero identít a scítací komisári by sa mali vyberať spomedzi osôb s menšinovým pôvodom. S cieľom získať dôveryhodnejšie informácie o situácii osôb patriacich k národnostným menšinám vrátane rómskej sa slovenským orgánom odporúča, aby výsledky zo

⁷ Pozri výsledky scítania obyvateľov, domov a bytov Štatistického úradu SR z roku 2001, tabuľka *Obyvateľstvo podľa národnosti*, rok 2001 a 1999, k dispozícii na [www. http://portal.statistics.sk](http://portal.statistics.sk).

⁸ Pozri výsledky scítania obyvateľov domov a bytov Štatistického úradu SR z roku 2001 ([www. http://portal.statistics.sk](http://portal.statistics.sk)). Pre porovnanie, Európske centrum pre práva Rómov odhaduje počet Rómov žijúcich na Slovensku na približne 480 000 až 500 000 osôb.

⁹ Odporúčania Konferencie európskych štatistikov na rok 2010 týkajúce sa scítania obyvateľov, domov a bytov, vpracované v spolupráci so Štatistickým úradom Európskych spoločenstiev (EUROSTAT) a Európskou hospodárskou komisiou OSN, odsek 426: „respondenti by mali mať možnosť slobodne uviesť viac ako jednu etnickú príslušnosť alebo kombináciu etnických príslušností, ak chcú“; odsek 431: “Otázky budú zvyčajne odkazovať len na jeden jazyk. Viac jazykov môže byť potrebných pri materinskom jazyku a hlavných jazykoch menšinových skupín.”

scítania doplnili sociologickými prieskumami a ďalšími štúdiami venovanými menšinám a aby jednotlivcom umožnili vyjadriť svoju etnickú príslušnosť v rámci prieskumov domácností alebo prieskumov pracovnej sily.

36. Poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby sa zapojili do dialógu s predstaviteľmi národnostných menšín o trendoch demografického vývoja v SR, ktoré vyplývajú z posledného scítania obyvateľstva, a ich dôsledkoch. Mala by sa vypracovať komplexná štúdia, ktorej súčasťou bude analýza týchto trendov, s cieľom lepšie zhodnotiť ich vplyv na štátne politiky na ochranu národnostných menšín.

Clánok 4 rámcového dohovoru

Právna a inštitucionálna ochrana proti diskriminácii

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

37. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby zvýšili svoje úsilie o zabezpečenie okamžitej a úplnej implementácie antidiskriminacieho zákona z roku 2004. Výbor ďalej vyzval slovenské orgány, aby Slovenskému národnému stredisku pre ľudské práva poskytli podporu potrebnú na jeho účinné fungovanie.

Súcasný stav

38. Poradný výbor víta skutočnosť, že došlo k posilneniu legislatívneho rámca na boj proti diskriminácii prostredníctvom noviel antidiskriminacieho zákona, prijatých v roku 2007 a 2008.¹⁰ Výsledná legislatívna úprava posilňuje pôvodné ustanovenia niekoľkými spôsobmi, napr. zaradením jazyka medzi zakázané dôvody diskriminácie.¹¹

39. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že v apríli 2008 došlo k rozšíreniu právomocí Slovenského národného strediska pre ľudské práva (ďalej len „SNSLP“), ktoré je národným orgánom pre rovnosť, tzv. *national equality body*, aby zahrnuli aj problematiku rovnosti. SNSLP je poverené sledovaním uplatňovania antidiskriminacieho zákona a dodržiavania ľudských práv všeobecne.¹² Stredisko je okrem iného oprávnené realizovať výskum a nezávislé prieskumy a vyhotovovať správy a odporúčania. Poradný výbor konštatuje, že založením regionálnych kancelárií SNSLP došlo k zlepšeniu prístupu obetí diskriminácie k prostriedkom nápravy. Hoci výbor ocenuje skutočnosť, že finančné škrtky v oblasti verejných služieb nemali negatívny vplyv na SNSLP, konštatuje, že novo pridelené právomoci zvýšili pracovné vyťaženie strediska bez primeranej úpravy jeho finančných zdrojov.

40. SNSLP je oprávnené zastupovať obeť diskriminácie v súdnom konaní a poskytovať im pomoc formou mediácie. Kým SNSLP zatiaľ zrejme uprednostňuje riešenie diskriminacných prípadov prostredníctvom mediácie, niektoré mimovládne organizácie sa domnievajú, že v určitých prípadoch môže súdne konanie predstavovať účinnejší spôsob nápravy.¹³ Poradný

¹⁰ Zákon č. 365/2004 Z.z. o rovnakom zaobchádzaní v niektorých oblastiach a o ochrane pred diskrimináciou a o zmene a doplnení niektorých zákonov (antidiskriminčný zákon) v znení zákona č. 539/2005 Z.z., zákona č. 326/2007 Z.z. a zákona č. 85/2008 Z.z.

¹¹ § 2 ods. 1 antidiskriminacieho zákona jednoznačne zakazuje diskrimináciu z dôvodu pohlavia, náboženského vyznania alebo viery, rasy, príslušnosti k národnosti alebo etnickej skupine, zdravotného postihnutia, veku, sexuálnej orientácie, manželského stavu a rodinného stavu, farby pleti, jazyka, politického alebo iného zmýšľania, národného alebo sociálneho pôvodu, majetku, rodu alebo iného postavenia.

¹² V článku II bod 1 zákona č. 365/2004 Z.z. sa okrem iného uvádza, že Slovenské národné stredisko pre ľudské práva monitoruje a hodnotí dodržiavanie ľudských práv a dodržiavanie zásady rovnakého zaobchádzania.

¹³ Pozri tiež správu ECRI o Slovenskej republike (štvrtý monitorovací cyklus), ktorá bola prijatá 19. decembra 2008 a zverejnená 26. mája 2009.

výbor bol informovaný o ôsmich prípadoch údajného diskriminacného správania z dôvodu etnického pôvodu, ktoré SNSLP predložilo na súdne konanie.

41. Podľa informácií poradného výboru je skutočný počet prípadov diskriminacného správania v rozličných odvetviach ekonomického a spoločenského života podstatne vyšší ako počet podaných súdnych žalôb. SNSLP informovalo poradný výbor, že väčšina sťažností na diskrimináciu z dôvodu etnickej príslušnosti bola predložená osobami patriacimi k rómskej menšine. Tieto prípady sa týkajú najmä diskriminácie na trhu práce, a to vrátane diskriminacných postupov pri prijímaní zamestnancov, a v prístupe do určitých zariadení, napr. obchodov a reštaurácií. Zdá sa, že osoby patriace k národnostným menšinám sú nedostatočne informované o dostupných nápravných prostriedkoch na boj proti diskriminácii a nemajú k nim dostatočnú dôveru. Zároveň sú slabo informované o orgánoch a organizáciách, ktoré poskytujú pomoc a poradenstvo obetiam diskriminácie. Hoci poradný výbor ocenuje aktivity realizované s cieľom zvýšiť informovanosť sudcov o ustanoveniach platnej antidiskriminacnej legislatívy, informácie, ktoré má výbor k dispozícii, naznačujú, že doterajšie školenia sú nedostatočné. Podľa informácií z rozličných zdrojov je potrebné zintenzívniť vzdelávanie profesionálov z oblasti práva (sudcovia, prokurátori, právni zástupcovia) a príslušníkov policajného zboru v problematike antidiskriminacnej legislatívy, aby dokázali potláčať a účinne postihovať diskriminacné praktiky.

Odporúčania

42. Poradný výbor dôrazne vyzýva slovenské orgány, aby zintenzívnili aktivity zamerané na zvyšovanie informovanosti o antidiskriminacnej legislatíve a dostupných prostriedkoch nápravy medzi laickou verejnosťou i v rámci kľúčových verejných orgánov ako polícia, prokuratúra a súdnictvo.

43. Slovenské orgány by mali zabezpečiť dostatočnú finančnú a administratívnu podporu pre SNSLP s cieľom vytvoriť podmienky nevyhnutné na zabezpečenie jeho nezávislosti a kapacít na poskytovanie primeranej pomoci obetiam diskriminácie.

Opatrenia na podporu úplnej a efektívnej rovnosti

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

44. Vzhľadom na význam vyrovnávacích opatrení¹⁴, najmä vo vzťahu k osobám patriacim k znevýhodneným menšinám, napr. rómskej, poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby prijali a realizovali vyrovnávacie opatrenia v rozličných oblastiach života.

Súčasný stav

45. Poradný výbor konštatuje, že rozhodnutie Ústavného súdu SR z roku 2005, ktorým vyhlásil vyrovnávacie opatrenia za protiústavné, nemalo negatívny vplyv na neskoršie prijatie

¹⁴ Poradný výbor upozorňuje na rozdiely v terminológii používanej v tomto zmysle na medzinárodnej úrovni i v rámci zmluvných štátov. Clánok 4 ods. 2 rámcového dohovoru odkazuje na „primerané opatrenia“ a odsek 39 predkladacej správy uvádza „osobitné opatrenia“. Posudky poradného výboru sa snažia dodržiavať terminológiu, ktorá sa používa v rozličných zmluvných štátoch. S cieľom zjednotiť jazyk svojich posudkov a zahrnúť všetky rozmanité pojmy používané na označenie týchto opatrení poradný výbor bude používať výraz „vyrovnávacie opatrenia“, s výnimkou výslovných odkazov na clánok 4 ods. 2 rámcového dohovoru, keď používa výraz „primerané opatrenia“ v súlade s terminológiou použitou v danom ustanovení.

takýchto opatrení.¹⁵ Poradný výbor víta, že novela antidiskriminacného zákona prijatá v apríli 2008 umožnila zavádzanie vyrovnávacích opatrení na odstránenie sociálnej a ekonomickej nerovnosti alebo znevýhodnenia osôb patriacich k zraniteľným skupinám. Napriek uvedenému pozitívnemu legislatívnemu vývoju poradný výbor konštatuje, že koncept a ciele vyrovnávacích opatrení nie sú dostatočne zrozumiteľné orgánom verejnej správy ani laickej verejnosti, pričom pretrváva istá neochota tieto opatrenia navrhovať a následne realizovať.¹⁶ Poradný výbor považuje za dôležité, aby slovenské orgány v súlade s rámcovým dohovorom prijali vyrovnávacie opatrenia na podporu úplnej a efektívnej rovnosti osôb patriacich k znevýhodneným menšinám, predovšetkým Rómov, a väčšinového obyvateľstva v rozličných oblastiach hospodárskeho, spoločenského, politického a kultúrneho života.¹⁷

Odporúčanie.

46. Poradný výbor dôrazne vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili svoje úsilie pri podpore úplnej a efektívnej rovnosti osôb patriacich k národnostným menšinám, predovšetkým Rómov, prostredníctvom vypracovania a prijatia vyrovnávacích opatrení na odstránenie existujúceho znevýhodnenia v súlade s článkom 4 ods. 3 rámcového dohovoru. Je potrebné zvýšiť informovanosť verejnosti všeobecne, a verejných/štátnych zamestnancov zvlášť, o koncepte a pozitívnych účinkoch takýchto opatrení.

Postavenie rómskej menšiny

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

47. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, vzhľadom na zložitú sociálno-ekonomickú situáciu Rómov a prípady ich diskriminácie v rozličných oblastiach, aby prijali opatrenia na zabezpečenie úplnej a efektívnej rovnosti Rómov.

Súčasný stav

48. Poradný výbor s hlbokým znepokojením konštatuje, že osoby patriace k rómskej menšine sa i naďalej stretávajú so závažnými problémami vo väčšine oblastí života vrátane bývania, vzdelávania, zamestnanosti, zdravotnej starostlivosti a sociálnych práv (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 12 a 15). Napriek prijatiu mnohých opatrení v rámci rozličných programov a stratégií postavenie Rómov ostáva hlavným problémom v oblasti rovnosti a diskriminácie. Vo väčšine oblastí existujú výrazné rozdiely medzi postavením Rómov a väčšinového obyvateľstva, ako aj ostatných národnostných menšín.¹⁸ Množstvo prípadov

¹⁵ Vo svojej rezolúcii ResCMN(2006)8 o uplatňovaní rámcového dohovoru na Slovensku, prijatej 21. júna 2006, Výbor ministrov konštatoval, že dôležité ustanovenie, ktoré umožňuje zavádzať vyrovnávacie opatrenia na riešenie znevýhodnenia súvisiaceho s rasovým alebo etnickým pôvodom, nemohlo vstúpiť do platnosti, pretože Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí z októbra 2005 vyhlásil predmetné ustanovenie za protiústavné. Výbor ministrov považoval za absolútne nevyhnutné zabezpečiť, aby toto rozhodnutie nemalo negatívny dosah na osobitné opatrenia.

¹⁶ Toto je okrem iného spôsobené neexistenciou zákonných ustanovení o vyrovnávacích opatreniach v minulosti, ako aj nedostatočnou informovanosťou. (Pozri publikáciu International Perspectives on Positive Action Measures, A comparative analysis in the European Union, Canada, the United States and South Africa, European Commission, Directorate-General for Employment, Social Affairs and Equal Opportunities, január 2009).

¹⁷ Podľa článku 4 ods. 2 a 3 rámcového dohovoru sa jeho zmluvné strany „zaväzujú, že tam, kde je to potrebné, prijímú primerané opatrenia s cieľom podporovať vo všetkých oblastiach hospodárskeho, spoločenského, politického a kultúrneho života úplnú a efektívnu rovnosť medzi osobami patriacimi k národnostnej menšine a osobami patriacimi k väčšine. V tomto ohľade budú venovať náležitú pozornosť osobitným podmienkam osôb patriacich k národnostným menšinám. Opatrenia prijaté v súlade s odsekom 2 sa nebudú pokladať za akt diskriminácie.“

¹⁸ V prieskume uskutočnenom európskou Agentúrou pre základné práva približne 41 % respondentov rómskeho pôvodu uviedlo, že sa stali obeťmi diskriminácie z dôvodu etnickej príslušnosti. Pozri EU-MIDIS, European Union Minorities and Discrimination Survey, European Union Agency for Fundamental Rights, 2009.

diskriminácie ostáva nezverejnených. Okrem toho sú rómske ženy často vystavené riziku viacnásobnej diskriminácie v mnohých oblastiach života.

49. Poradný výbor je znepokojený diskriminacnými praktikami a postojmi voči Rómom v oblasti vzdelania, a to aj napriek snahám slovenských orgánov o zlepšenie situácie týchto osôb. Napriek skutočnosti, že školský zákon z roku 2008 zakazuje všetky formy diskriminácie vo vzdelávaní, vrátane segregácie, rómske deti sú stále umiestňované do tzv. osobitných škôl a vo väčšinovom školskom systéme diskriminované¹⁹ (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 12).

50. Aj naďalej sa stretávame s informáciami o existencii diskriminacného správania voči Rómom v oblasti zdravotnej starostlivosti a bývania. Poradný výbor má informácie o prípadoch násilného vystahovania Rómov a segregácií rómskych pacientok v zdravotníckych zariadeniach. Množstvo Rómov je nezamestnaných aj z dôvodu diskriminácie na trhu práce. Podľa najnovších štatistických údajov je bez zamestnania 36 % osôb rómskeho pôvodu, kým približne 38 % Rómov sa v roku 2009²⁰ stretlo s nerovnakým zaobchádzaním pri hľadaní zamestnania (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 15).

Odporúčania

51. Poradný výbor dôrazne vyzýva slovenské orgány, aby prijali dôsledné opatrenia na odstránenie a dôraznejšie postihovanie diskriminacného správania voči Rómom vo všetkých oblastiach. V tejto súvislosti je nevyhnutné monitorovať správanie zamestnávateľov, vlastníkov nehnuteľností a poskytovateľov zdravotnej starostlivosti a osoby, ktoré sa dopustia diskriminacného konania, musia byť postavené pred spravodlivosť.

52. Je potrebné zintenzívniť boj proti segregácii v oblasti zdravotnej starostlivosti a vzdelávania. V tejto súvislosti je potrebné zvýšiť informovanosť zamestnancov v štátnej správe a zdravotníckych pracovníkov o právach osôb patriacich k národnostným menšinám s cieľom odstrániť diskriminacné praktiky v týchto oblastiach.

Obvinenia z údajnej sterilizácie rómskych žien bez ich predchádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

53. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor zaznamenal správy o faktickej diskriminácii Rómov v zdravotníckych zariadeniach, vrátane informácií o ich údajnej sterilizácii bez predchádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu. Slovenské orgány boli požiadané, aby pozorne sledovali vývoj v občianskoprávných konaniach vedených v tejto oblasti a aby v prípade potreby zvážili iniciovanie trestnoprávneho vyšetrovania obvinení z ublíženia na zdravý alebo iných trestných činov. Ďalej boli požiadané, aby zabezpečili dôsledné praktické uplatňovanie novo posilnených zákonných záruk týkajúcich sa slobodného a informovaného súhlasu a prístupu k zdravotnej dokumentácii. Na všeobecnejšej úrovni boli slovenské orgány vyzvané, aby zintenzívniť svoje úsilie o prispôbenie zdravotníckych služieb jazykovým a iným potrebám rómskej menšiny, predovšetkým Rómov.

Súčasný stav

54. Poradný výbor víta skutočnosť, že slovenský právny poriadok obsahuje posilnené ochranné mechanizmy proti sterilizácii žien bez ich predchádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu. Zákon o zdravotnej starostlivosti stanovuje, že sterilizáciu možno vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu dotknutej osoby

¹⁹ Pozri správu SR.

²⁰ Správa o hlavných výsledkoch z prieskumu EU-MIDIS European Union Minorities and Discrimination Survey európskej Agentúry pre ľudské práva, 2009.

alebo jej zákonného zástupcu. Príslušné orgány sú tiež povinné poskytnúť informácie o alternatívnych spôsoboch antikoncepcie a plánovaného rodičovstva a o dôsledkoch sterilizácie na ženy.²¹ Napriek tomuto pozitívnemu legislatívnemu vývoju mimovládne zdroje uvádzajú, že príslušné legislatívne ustanovenia sa v praxi dôsledne neuplatňujú, predovšetkým pokiaľ ide o zvyšovanie informovanosti v tejto oblasti. Poradný výbor je znepokojený správami, ktoré naznačujú, že zdravotnícki pracovníci majú málo vedomostí o otázkach súvisiacich s informovaným súhlasom a prevenciou.

55. V rozsudku v prípade *K.H. a ďalší proti Slovenskej republike* Európsky súd pre ľudské práva konštatoval, že v prípade ôsmich sťažovateľiek rómskeho pôvodu došlo k porušeniu ich práva na rešpektovanie súkromného a rodinného života.²² Príslušné orgány im odopreli prístup k ich zdravotnej dokumentácii, ktorá mohla byť použitá ako dôkaz o ich sterilizácii po pôrode bez predchádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu. Zákon o zdravotnej starostlivosti (§ 25) bol novelizovaný a v súčasnosti garantuje prístup dotknutých osôb alebo ich zákonných zástupcov k ich zdravotnej dokumentácii, a to vrátane možnosti vyhotovovať fotokópie. Vzhľadom na pretrvávajúce podozrenia dotknutých rómskych žien, že ich neplodnosť mohla byť spôsobená sterilizáciou vykonanou v zdravotníckom zariadení bez ich súhlasu, poradný výbor víta uvedené opatrenie a očakáva, že sa bude v praxi riadne uplatňovať.

56. Poradný výbor si všíma, že slovenské orgány iniciovali občianskoprávne a trestnoprávne vyšetrovanie údajných nútených sterilizácií rómskych žien v sledovanom období. Výbor bol tiež informovaný o skôr podaných sťažnostiach týkajúcich sa sterilizácie Rómkov bez ich predchádzajúceho informovaného súhlasu, pričom so znepokojením konštatuje, že vyšetrovanie v týchto prípadoch zrejme neprebehlo s potrebnou rýchlosťou, efektívnosťou, dôslednosťou a transparentnosťou. Podľa tvrdení mimovládnych organizácií sa vyšetrovanie sústredilo na skutočnosť, že bol písomný súhlas získaný, ale nezaoberalo sa okolnosťami, za ktorých došlo k jeho podpisu, ani tým, aké informácie boli dotknutým ženám poskytnuté. Kým niektoré konania ešte stále nie sú ukončené, ostatné už boli pozastavené bez toho, aby bolo zistené akékoľvek porušenie zákona.²³

Odporúčania

57. Poradný výbor dôrazne opakuje svoje predchádzajúce odporúčanie, že slovenské orgány musia pokračovať v pozornom sledovaní vývoja súdnych konaní týkajúcich sa údajnej sterilizácie žien bez ich predchádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu a z výsledkov týchto prípadov vyvodit primerané závery. Slovenské orgány musia zabezpečiť, že sťažnosti týkajúce sa údajnej sterilizácie bez úplného a informovaného súhlasu budú vždy riadne prešetrené a okamžite primerane odškodnené.

58. Poradný výbor naliehavo vyzýva slovenské orgány, aby v praxi zabezpečili náležité a dôsledné uplatňovanie existujúcich zákonných záruk týkajúcich sa sterilizačných zákrokov. Zdravotnícky personál musí byť primerane vyškolený o potrebe informovať rómske obyvateľstvo o alternatívnych možnostiach antikoncepcie spôsobom, ktorý zodpovedá kultúrnemu a jazykovému prostrediu týchto osôb.

²¹ § 40 ods. 2 zákona č. 576/2004 o zdravotnej starostlivosti v znení platnom od 1. januára 2005 uvádza, že sterilizáciu možno vykonať len na základe písomnej žiadosti a písomného informovaného súhlasu po predchádzajúcom poučení osoby plne spôsobilej na právne úkony alebo zákonného zástupcu osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas doplnenej o písomnú žiadosť a informovaný súhlas osoby nespôsobilej dať informovaný súhlas a rozhodnutie súdu na základe žiadosti zákonného zástupcu. Dotknuté osoby musia byť okrem iného vopred poučené o alternatívnych metódach antikoncepcie a plánovaného rodičovstva a dôsledkoch sterilizácie.

²² Rozsudok v prípade *K.H. a ďalší proti Slovenskej republike*, sťažnosť č. 32881/04; konečné rozhodnutie zo 6. novembra 2009.

²³ Pozri tiež sťažnosť č. 18968/07 v prípade *V.C. proti Slovenskej republike* podanú na Európsky súd pre ľudské práva (konanie ešte nie je ukončené).

Zber údajov

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

59. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby zlepšili zber štatistických údajov z rozličných oblastí, napr. zdravotná starostlivosť a zamestnanosť, napríklad prostredníctvom *ad hoc* štúdií a špeciálnych prieskumov, a zároveň zabezpečili primerané ochranné mechanizmy v oblasti ochrany osobných údajov.

Súčasný stav

60. Poradný výbor konštatuje, že zákon o ochrane osobných údajov za určitých podmienok a s písomným súhlasom dotknutých osôb umožňuje zbierať a spracovávať údaje o ich etnickej príslušnosti a obsahuje zákonné záruky týkajúce sa ochrany údajov.²⁴ Napriek tejto skutočnosti sa zákonné záruky týkajúce sa ochrany údajov zdajú byť neúplné a súvisiace postupy zdlhavé a nepohodlné. Slovenské orgány len veľmi zriedka zbierajú údaje o etnickej príslušnosti jednotlivcov. Poradný výbor preto víta, že slovenské orgány predpokladajú, že do roku 2011 bude vypracovaná koncepcia zberu etnických údajov a dopracovaný príslušný legislatívny rámec.²⁵

61. Poradný výbor s potešením konštatuje, že slovenské orgány chápu význam zberu presných informácií o životných podmienkach a zložení etnických skupín pre vypracovanie a realizáciu opatrení na zabezpečenie ich úplnej a efektívnej rovnosti. Ministerstvo školstva napríklad zbiera údaje o etnickej štruktúre žiakov a vyučovacích jazykoch používaných na školách. Poradný výbor však musí s polutovaním konštatovať, že medzi štátnymi zamestnancami pretrváva istá neochota zbierať údaje o etnickej príslušnosti v rozličných oblastiach, napr. v zamestnaní. Výsledkom je, že tieto údaje zbierajú najmä mimovládne organizácie v rámci prieskumov a sociologických štúdií.

Odporúčanie

62. Poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby zintenzívnili svoje úsilie v oblasti zberu údajov o situácii rozličných etnických skupín vo všetkých oblastiach vrátane zamestnanosti a sociálnych a zdravotníckych služieb. Pozornosť je potrebné venovať tomu, aby zber, spracovanie a rozširovanie údajov, ktoré by mali byť čo najkomplexnejšie, boli vždy v súlade so zárukami v odporúčaní Výboru ministrov c. R(97) 18 o ochrane osobných údajov zbieraných a spracovaných na štatistické účely.

²⁴ Napríklad zákon c. 428/2002 o ochrane osobných údajov umožňuje zber osobných údajov, ktoré odhalujú rasový alebo etnický pôvod, na základe písomného súhlasu, ak je ich spracovanie nevyhnutné na ochranu životne dôležitých záujmov dotknutej osoby.

²⁵ Pozri Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2009-2011, prijatý vládou SR 13. mája 2009 (<http://www.rokovania.sk/>).

Clánok 5 rámcového dohovoru

Podpora zachovania a rozvoja identity a kultúr národnostných menšín

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

63. V predchádzajúcom monitorovacom cykle poradný výbor odporučil slovenským orgánom, aby pokračovali v podpore kultúrnych iniciatív národnostných menšín a odstránili akúkoľvek nevyváženost, ktorá má negatívny dosah na pomoc poskytovanú menšinám, predovšetkým Rómom.

Súcasný stav

64. Finančnú podporu na organizovanie a rozvoj kultúrnych aktivít poskytujú národnostným menšinám miestne a ústredné orgány. Jej súčasťou je aj financovanie múzeí, divadiel a tlače národnostných menšín. V rámci ministerstva kultúry existujú špecializované grantové komisie, ktoré zodpovedajú za pridelenie finančných prostriedkov na kultúrne aktivity národnostných menšín. Poradný výbor víta skutočnosť, že do práce týchto komisií sú zapojené aj niektoré menšinové organizácie. Poradný výbor si tiež všíma, že vládny splnomocnenec pre rómske komunity vytvoril špeciálny mechanizmus na podporu aktivít súvisiacich so sociálnymi a kultúrnymi potrebami rómskej menšiny. V rámci kancelárie podpredsedu vlády SR bola vytvorená komisia pre podporu kultúry národnostných menšín a etnických skupín.

65. Poradnému výboru však boli dorucené sťažnosti týkajúce sa nedostatočnej prehľadnosti systému pridelenia finančných prostriedkov národnostným menšinám a výberu zástupcov menšín do komisií, ktoré o financovaní rozhodujú. Pre potreby efektívneho plánovania a realizácie kultúrnych projektov poradný výbor považuje za dôležité, aby boli postupy pri pridelení finančných prostriedkov národnostným menšinám transparentné a otvorené pre všetkých.

66. Poradný výbor víta poskytovanie finančnej podpory na zachovanie a rozvoj identity a kultúry osôb patriacich k národnostným menšinám. Ako uvádza správa SR, finančná podpora bola pridelená menšinovým múzeám a divadlám. Hoci vítajú a ocenujú finančnú podporu pre svoje aktivity, niektorí predstavitelia poľskej, nemeckej a chorvátskej menšiny považujú jej úroveň za nedostatočnú na pokrytie ich potrieb.

67. Poradný výbor má informácie, že Nitriansky samosprávny kraj rozhodol o premenovaní Múzea maďarskej kultúry a Podunajska na Podunajské múzeum. Toto rozhodnutie bolo údajne prijaté bez náležitých konzultácií s osobami patriacimi k maďarskej menšine žijúcej v tejto oblasti. Poradný výbor zastáva názor, že rozhodnutia a opatrenia týkajúce sa kultúry a identity národnostných menšín sa musia prijímať na základe konzultácií s dotknutými osobami.

68. Poradný výbor konštatuje, že podľa novely zákona o štátnom jazyku prijatej v roku 2009 tlačoviny v menšinových jazykoch určené pre verejnosť na kultúrne účely, napr. programy alebo katalógy, by sa mali systematicky prekladať do slovenčiny. Hoci poradný výbor uznáva, že preklad takýchto publikácií do štátneho jazyka môže prispieť k zvýšeniu verejnej informovanosti o menšinových kultúrach a súvisiacich aktivitách, považuje za dôležité, aby sa toto ustanovenie uplatňovalo takým spôsobom, ktorý nebude klásť neprimerané finančné a/alebo iné nároky na národnostné organizácie. Poradný výbor zastáva názor, že v niektorých prípadoch by sa mala zohľadniť možnosť zabezpečiť len preklad osnovy, zhrnutia alebo vybraných pasáží namiesto „obsahovo totožného znenia“ príslušnej tlačoviny, berúc do úvahy hlavný cieľ, ktorý sa sleduje. Ak sa aj napriek tomu vyžaduje úplný preklad, príslušné orgány by mali na tento účel zabezpečiť primerané finančné a ľudské zdroje.

Odporúčania

69. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby pokračovali a posilnili svoje aktivity v oblasti poskytovania primeranej finančnej podpory národnostným menšinám vrátane menej početných menšín na ich kultúrne iniciatívy a múzeá.

70. Slovenské orgány by mali zabezpečiť, aby sa finančná podpora na kultúrne aktivity národnostných organizácií pridelovala transparentným spôsobom a s účasťou dotknutých menšín. Na všeobecnejšej úrovni sa odporúča primerane konzultovať s predstaviteľmi národnostných menšín rozhodnutia týkajúce sa zachovania a podpory ich identity.

71. Ustanovenia zákona o štátnom jazyku z roku 2009, ktoré vyžadujú systematický preklad tlacovín v národnostných jazykoch určených pre verejnosť na kultúrne účely, by sa mali vykladať tak, aby v nich obsiahnuté požiadavky nekladli na národnostné organizácie neprimerané finančné nároky.

Legislatívne zmeny v oblasti ochrany národnostných menšín*Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov*

72. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby zvýšili svoje úsilie o dopracovanie legislatívneho rámca týkajúceho sa financovania menšinových kultúr, a všeobecnejšie ochrany národnostných menšín, a zároveň zabezpečili náležitú účasť ich predstaviteľov v tomto procese.

Súčasný stav

73. Poradný výbor musí s polutovaním konštatovať, že legislatívny rámec týkajúci sa ochrany národnostných menšín ešte nie je dopracovaný. Ustanovenia týkajúce sa národnostných menšín sú v súčasnosti „roztrúsené“ v rozličných právnych predpisoch. Zdá sa, že navrhovaný ucelený zákon o národnostných menšinách by mohol zvýšiť prehľadnosť a právnu istotu vo vzťahu k právam zaradeným príslušníkom národnostných menšín na Slovensku. Poradný výbor preto so záujmom konštatuje, že podľa informácií poskytnutých podpredsedom vlády SR sa plánuje vytvorenie pracovnej skupiny, ktorá v spolupráci s národnostnými menšinami vypracuje príslušný návrh zákona. Poradný výbor očakáva, že tento zákon poskytne primerané záruky v oblasti zachovania a rozvoja identity osôb patriacich k národnostným menšinám, predovšetkým náboženstva, jazyka, tradícií a kultúrneho dedičstva, ako je zakotvené v článku 5 rámcového dohovoru.

74. Poradný výbor ďalej konštatuje, že zákon o financovaní menšinových kultúr nebol ešte stále prijatý, napriek tomu, že jeho prípravu predpokladalo aj programové vyhlásenie vlády SR z roku 2006. Podľa informácií, ktoré má poradný výbor k dispozícii, financovanie menšinových kultúr bude pravdepodobne upravené zákonom o financovaní kultúrnych činností všeobecne, ktorý má vypracovať ministerstvo kultúry. Keďže tento zákon bude mať dosah na osoby patriace k národnostným menšinám a ich kultúru, poradný výbor považuje za nevyhnutné, aby sa na jeho prípravu podieľali aj predstavitelia národnostných menšín.

75. Poradný výbor si všímá dôraz, ktorý zákon o štátnom jazyku z roku 2009 kladie na nadradenosť štátneho jazyka nad ostatnými jazykmi používanými v Slovenskej republike.²⁶ Poradný výbor považuje za legitímne, aby štátne orgány podporovali používanie štátneho jazyka v rozličných oblastiach verejného života. Predsa však opakovane zdôrazňuje, že na účely podpory primeraných podmienok na zachovanie osobitnej identity národnostných menšín,

²⁶ § 1 ods. 1 a 2 zákona o štátnom jazyku z roku 2009 ustanovuje, že „štátnym jazykom na území Slovenskej republiky je slovenský jazyk. Štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky.“

vrátane ich jazykovej identity, musí byť zabezpečená rovnováha medzi presadzovaním používania štátneho jazyka a zachovaním menšinových jazykov a právom na ich používanie. Poradný výbor považuje za nevyhnutné, aby sa v súlade s požiadavkami článku 5 rámcového dohovoru zákon o štátnom jazyku z roku 2009 uplatňoval so všetkou náležitou pozornosťou venovanou zachovaniu a podpore menšinových jazykov ako neoddeliteľnej súčasť identity osôb patriacich k národnostným menšinám. Akékoľvek legislatívne, politické alebo vykonávacie opatrenia týkajúce sa jazykových práv osôb patriacich k národnostným menšinám by tiež mali byť vypracované v spolupráci s ich predstaviteľmi.²⁷

Odporúčanie

76. Poradný výbor opakuje svoje odporúčania z predchádzajúcich monitorovacích cyklov a vyzýva slovenské orgány, aby dopracovali legislatívny rámec týkajúci sa ochrany národnostných menšín, financovania ich kultúrnych aktivít a používania menšinových jazykov, aby bola zabezpečená prehľadnosť a právna istota v rozličných oblastiach záujmu osôb patriacich k národnostným menšinám. Legislatívne a politické opatrenia v tejto oblasti možno prijať len na základe dôkladných a otvorených konzultácií s predstaviteľmi národnostných menšín.

Článok 6 rámcového dohovoru

Tolerancia a medzikultúrny dialóg

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

77. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor odporúčal, aby slovenské orgány pokračovali v aktivitách na podporu tolerancie a medzikultúrneho dialógu vo vzdelávaní, médiách a ďalších oblastiach. Poradný výbor vyjadril znepokojenie nad prejavmi intolerancie voči osobám patriacim k určitým menšinovým skupinám, hlavne Rómom.

Súčasný stav

78. Poradný výbor konštatuje, že v Slovenskej republike vo všeobecnosti prevláda atmosféra tolerancie a dialógu, a to aj v etnicky zmiešaných obciach. Okrem toho má výbor informácie o iniciatívach zameraných na zlepšenie medzietnického dialógu medzi mladými ľuďmi. Poradný výbor však vyjadruje hlboké znepokojenie nad pretrvávajúcimi negatívnymi postojmi a predsudkami voči osobám patriacim k určitým národnostným menšinám, predovšetkým Rómom. V sledovanom období bol zaznamenaný zvýšený výskyt nepriateľsky ladených výrokov niektorých politikov hlavne voči maďarskej a rómskej menšine. Poradný výbor sa domnieva, že ak bude tento negatívny trend naďalej pokračovať, môže v budúcnosti ešte viac narušiť medzietnické vzťahy v spoločnosti.

79. Poradný výbor je obzvlášť znepokojený rozšírenými a pretrvávajúcimi negatívnymi postojmi a predsudkami voči príslušníkom rómskej menšiny. Stereotypizácia a nepochopenie rómskej menšiny sú v spoločnosti hlboko zakorenené a komplikujú ich sociálne začlenenie. Poradný výbor si všimá, že slovenské orgány vrátane úradu splnomocnenca pre rómske komunity si uvedomujú potrebu zintenzívniť svoje úsilie a prijať konkrétne opatrenia s cieľom zmeniť postoje verejnosti voči Rómom (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 4 a 15).

80. Poradný výbor ďalej konštatuje, že prijatie novely zákona o štátnom jazyku v roku 2009 prispelo k zvýšeniu napätia v spoločnosti a malo výrazný dosah na vzťahy medzi väčšinovým

²⁷ Je potrebné upozorniť, že poradný výbor vo svojom Druhom tematickom komentári o účinnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, sociálnom a hospodárskom živote a správe vecí verejných z roku 2008 zdôraznil, že nepostacuje, ak zmluvné štáty zabezpečia takúto účasť osôb patriacich k národnostným menšinám len formálne. Štáty by mali zabezpečiť, aby tieto osoby svojou účasťou mohli zásadne ovplyvniť prijímané rozhodnutia a boli za tieto rozhodnutia v čo najväčšej možnej miere spoluzodpovedné.

obyvateľstvom a príslušníkmi maďarskej menšiny. Hoci výbor uznáva legitímny cieľ chrániť a posilňovať slovenčinu ako štátny jazyk, zo zásady odporúča, vzhľadom na citlivosť tejto problematiky, aby sa slovenské orgány zapojili do verejnej diskusie o úcele a význame opatrení na posilnenie štátneho jazyka a zákonných zárukách prijatých na zaistenie primeranej ochrany jazykových práv menšín. Na zabezpečenie sociálnej kohézie a efektívnej integrácie osôb patriacich k národnostným menšinám je nevyhnutné, aby o takýchto opatreniach vopred prebehla verejná informácia kampan. Primeraná rovnováha medzi týmito cieľmi - t.j. kohéziou a integráciou na jednej strane a zachovaním práv a identity osôb patriacich k menšinám na strane druhej - je dôležitým predpokladom na zachovanie dialógu a atmosféry spolupráce a porozumenia medzi obyvateľmi Slovenskej republiky (pozri tiež poznámky týkajúce sa článku 5 a 10).

81. Poradný výbor je znepokojený trendom zavádzať prostredníctvom zákonov (napr. zákon o vlastenectve) prostriedky a spôsoby na vyjadrenie vlastenectva. V tejto súvislosti poradný výbor so znepokojením konštatuje, že zákon o vlastenectve, ktorý parlament SR prijal v marci 2010, následne vetovaný prezidentom, viedol k vzniku napätia v spoločnosti.²⁸ Poradný výbor považuje za dôležité zabezpečiť, aby sa podobné otázky riešili prostredníctvom konštruktívneho dialógu a konzultácií s predstaviteľmi národnostných menšín, aby sa zabezpečilo, že podobné iniciatívy nebudú škodiť medzietnickým vzťahom. Takýto dialóg by mal prispieť k účinnejšej integrácii príslušníkov národnostných menšín do väčšinovej spoločnosti.

82. Okrem toho sa podľa mimovládnych organizácií zvyšuje počet prejavov verbálnej aj fyzickej neznášanlivosti, ktoré sú motivované nenávisťou voči imigrantom a na pohľad ľahko rozlíšiteľným menšinám. Informácie, ktoré má poradný výbor k dispozícii, naznačujú, že tento jav môže čiastočne súvisieť s ekonomickou krízou. Hoci sa slovenské orgány usilujú o lepšie začlenenie imigrantov do spoločnosti, mimovládne organizácie poukazujú, že v praxi sa v tomto smere nedosiahol žiadny hmatateľný pokrok.

83. Napriek tomu, že vo vzťahu k židovskej menšine prevláda atmosféra znášanlivosti, boli zaznamenané ojedinelé prípady antisemitizmu a vandalizmu voči židovskému majetku. Predstavitelia židovskej menšiny vyjadrujú polutovanie nad tým, že odsúdenie vandalizmu na židovských cintorínoch zo strany vlády prišlo s oneskorením. Poradný výbor musí s polutovaním konštatovať, že predstavitelia židovskej menšiny nedostali kladnú odpoveď na svoju žiadosť o účasť na práci Ústavu pamäte národa.²⁹ Predstavitelia židovskej menšiny tiež tvrdia, že nedávno vydané nové učebnice dejepisu primerane neodrážajú dejiny židovskej menšiny žijúcej na Slovensku. Okrem toho so židovskou menšinou údajne neprebehli žiadne konzultácie týkajúce sa prezentácie jej histórie.

Odporúčania

84. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby dôrazne bojovali proti predsudkom a negatívnym postojom voči osobám patriacim k národnostným menšinám a migrantom a aby podporovali porozumenie, vzájomný rešpekt a medzietnický dialóg prostredníctvom dôslednejších opatrení.

85. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby podporovali toleranciu a vzájomné porozumenie a bojovali proti predsudkom. Mali by sa prijať ďalšie opatrenia na podporu kultúry a histórie rozličných komunít žijúcich na Slovensku.

²⁸ Poradný výbor si v tejto súvislosti všimol prijatie zákona o štátnych symboloch parlamentom v apríli 2010.

²⁹ Ústav pamäte národa, zriadený zákonom č. 553/2002 Z.z., je verejnoprávnou inštitúciou. V jeho kompetencii je okrem iného zabezpečiť objektívne zhodnotenie obdobia rokov 1939-1989 aj prostredníctvom vydávania relevantných publikácií a organizovania verejných podujatí. Ústav je oprávnený sprístupniť jednotlivcom dokumenty o ich prenasledovaní zo strany nacistického alebo komunistického režimu.

86. Pri prijímaní opatrení s dosahom na osoby patriace k národnostným menšinám by slovenské orgány mali zabezpečiť dostatočnú informovanosť všetkých dotknutých skupín a iniciovať širokú verejnú diskusiu o predmetných návrhoch. Vzhľadom na možný vplyv týchto opatrení na vzájomný rešpekt a porozumenie medzi rozličnými skupinami v spoločnosti, všetky opatrenia zamerané na zvyšovanie verejného povedomia sa musia realizovať v atmosfére vzájomného rešpektu a tolerancie a primeraným spôsobom.

87. Musia sa prijať dôraznejšie opatrenia na odstránenie protirómskych a protimadarských postojov vrátane vyjadrení politických predstaviteľov. Potrebné sú konkrétne opatrenia na podporu vzájomnej vzťahov medzi väčšinovým obyvateľstvom a príslušníkmi menšín.

Policačné zaobchádzanie a etnicky motivované trestné činy

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

88. V predchádzajúcich monitorovacích obdobiach poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby zintenzívnili úsilie o dôrazné postihovanie etnicky motivovaných trestných činov a zabezpečili systematický zber informácií o tomto jave. Výbor tiež vyzval slovenské orgány, aby vytvorili nezávislý systém podávania sťažností, ktorý by umožnil zabezpečiť vyšetrovanie obvinení zo zlého policačného zaobchádzania.

Súčasný stav

89. Poradný výbor konštatuje, že v júni 2009 novelizovaný Trestný zákon poskytuje lepšiu ochranu pred rasovo motivovanými trestnými činmi aj tým, že zaviedol pritažujúce okolnosti pre trestné činy spáchané na základe národnostnej, etnickej alebo rasovej nenávisťi alebo nenávisťi z dôvodu farby pleti. Vláda SR okrem toho prijala Akčný plán predchádzania všetkým formám diskriminácie, rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatným prejavom intolerancie na obdobie rokov 2009-2011, ktorý obsahuje návrhy na zlepšenie legislatívneho a politického rámca v tejto oblasti. Implementáciu akčného plánu sleduje a pravidelne vyhodnocuje medzirezortná pracovná skupina založená na tento účel.

90. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že bola vytvorená multidisciplinárna skupina vládnych a mimovládnych expertov na koordináciu aktivít v oblasti boja proti rasovej diskriminácii. Poradný výbor však musí s polutovaním konštatovať, že expertná skupina sa nestretáva pravidelne a doposiaľ nedospela k žiadnym konkrétnym výsledkom.

91. V posledných rokoch došlo k alarmujúcemu nárastu etnicky motivovaných trestných činov. Podľa vládnych zdrojov bolo v roku 2008 zaregistrovaných 214 takýchto trestných činov, čo predstavuje 43 percentný nárast oproti roku 2007. Poradný výbor víta, že orgány činné v trestnom konaní ochotnejšie uznávajú tieto problémy a vyšetrojú takéto prípady, čo tiež môže byť čiastočným vysvetlením vyššieho počtu zaznamenaných prípadov.³⁰ Poradný výbor však so znepokojením konštatuje, že vyšetrovanie verejnou ostro sledovaného prípadu *Hedviga Malinovej* ešte stále nie je ukončené.³¹ Hoci poradný výbor víta snahy o vyšetrenie etnicky motivovaných trestných činov, domnieva sa, že je potrebné urobiť ešte viac preto, aby boli ich páchatelia postavení pred spravodlivosť.

92. Poradný výbor je znepokojený správami o tom, že v sledovanom období sa i naďalej vyskytovali prípady verbálnych a fyzických útokov zo strany polície na Rómov, ako aj neprimerane vysoký počet osobných prehládok Rómov. Nedôvera voči policačným orgánom

³⁰ Ministerstvo vnútra SR poskytlo poradnému výboru tieto štatistické údaje: v roku 2007 bolo evidovaných 150 prípadov obvinení z rasovo motivovaných trestných činov a v roku 2008 to bolo 214 prípadov. Vyšetrenie bolo úspešne ukončené v 88 prípadoch v roku 2007 a 133 prípadoch v roku 2008.

³¹ Hedviga Malinová, občananka SR maďarskej národnosti, vznesla obvinenie, že sa v auguste 2006 stala obeťou fyzického útoku, potom ako na verejnosti rozprávala po maďarsky.

ostáva medzi Rómami rozšírená. Poradný výbor preto považuje za chvályhodné, že sa v posledných rokoch uskutočnili školenia pre príslušníkov polície o policajnej práci v multietnickom prostredí, s dôrazom na prácu v oblastiach obývaných rómskou menšinou, s cieľom vybudovať dôveru medzi políciou a Rómami. Tieto školenia doteraz absolvovalo 120 príslušníkov policajného zboru. Okrem toho slovenské orgány musia zabezpečiť riadne vyšetrovanie, stíhanie a potrestanie všetkých prípadov zlého policajného zaobchádzania a poskytnúť jeho obetiam účinné prostriedky nápravy.

Odporúčania

93. Je potrebné zintenzívniť implementáciu akčného plánu boja proti diskriminácii a rasizmu na roky 2009-2011. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili účinné fungovanie odborného koordinacieho orgánu na boj proti rasizmu, do ktorého budú plnohodnotne zapojení aj aktéri z mimovládneho prostredia.

94. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby zvýšili úsilie pri evidencii, rýchlom, dôslednom a účinnom vyšetrovaní a postihovaní etnicky motivovaných trestných činov.

95. Poradný výbor dôrazne odporúča slovenským orgánom, aby posilnili ľudskoprávne vzdelávanie policajných príslušníkov a sudcov, a to najmä v oblasti vzájomných vzťahov s príslušníkmi menšinových skupín, napr. Rómami.

Úloha médií

Súčasný stav

96. Z informácií získaných počas množstva rozhovorov vyplýva, že hoci existujú pozitívne príklady mediálnych výstupov o problémoch, s ktorými sa stretávajú osoby patriace k národnostným menšinám, mediálne pokrytie problematiky národnostných menšín vrátane ich kultúry a náboženstva je vo väčšinových médiách všeobecne nedostatočné a tam, kde existuje, často prináša zaujaté a neobjektívne informácie. Uvedené sa obzvlášť týka rómskej menšiny a prispieva k pretrvávaniu predsudkov, ktoré vedú k trvalému vylčeniu jej príslušníkov zo spoločnosti. V menšej miere sa to týka aj príslušníkov ostatných menšín, napr. maďarskej, židovskej a poľskej.³² Okrem toho predstavitelia niektorých národnostných menšín upozorňujú, že médiá často venujú osobitnú pozornosť katolíckemu náboženstvu, pričom informácie o ostatných náboženstvách sú pomerne obmedzené. Poradný výbor konštatuje, že Rada pre vysielanie a retransmisiu je oprávnená prijímať sťažnosti voči negatívnemu zobrazovaniu alebo stereotypizácii národnostných menšín v elektronických médiách. Podľa informácií, ktoré poradný výbor získal, rade bolo predložených niekoľko sťažností na negatívne zobrazovanie rómskej a maďarskej menšiny v elektronických médiách.

97. Poradný výbor konštatuje, že Tlacová rada, samoregulačný orgán tlačových médií, je oprávnená prijímať sťažnosti na porušenie Kódexu novinárskej etiky z roku 1990. Etický kódex však neobsahuje žiadne špecifické odkazy na menšiny ani žiadne ustanovenia, ktorých cieľom je predchádzať predsudkom voči príslušníkom menšín. Tlacová rada doposiaľ nedostala žiadny podnet v súvislosti s problematikou národnostných menšín. Poradný výbor však víta rozhodnutie rady o zaradení ustanovení o zobrazovaní národnostných menšín v tlačových médiách do revidovaného etického kódexu.

98. Poradný výbor má tiež informácie o zvýšenom výskyte rasistických a nenávisťných prejavov na internete vrátane sociálnych internetových sietí. Dotýkajú sa predovšetkým osôb

³² Pozri tiež správu Slovenského národného strediska pre ľudské práva o dodržiavaní ľudských práv vrátane zásady rovnakého zaobchádzania v Slovenskej republike za rok 2008.

patriacich k rómskej menšine. Poradný výbor považuje za nevyhnutné využiť primerané prostriedky na boj proti prejavom rasizmu a nenávisti na internete.

Odporúčania

99. Poradný výbor sa domnieva, že je potrebné zvýšiť úsilie v oblasti samoregulácie médií a posilniť uplatňovanie etických kódexov v médiách. Takisto by sa mali prijať opatrenia na zvýšenie informovanosti verejnosti o postupoch na podávanie sťažností. Mali by sa prijať ďalšie opatrenia, ktoré budú žurnalistov motivovať k tomu, aby presadzovali toleranciu a rešpekt k rozmanitosti v rámci spoločnosti a nerozširovali stereotypy a negatívny obraz osôb patriacich k menšinovým skupinám v médiách.

100. Musia sa prijať opatrenia (vrátane opatrení samoregulacných orgánov v oblasti médií) na boj proti neznášanlivosti, xenofóbii a prejavom nenávisti voči osobám patriacim k národnostným menšinám v médiách vrátane internetu. Slovenské orgány by mali zvážiť podpis a ratifikáciu Dodatočného protokolu k Európskemu dohovoru o počítačovej kriminalite z roku 2003 týkajúceho sa kriminalizácie činov rasistickej a xenofóbnej povahy na internete.

Clánok 9 rámcového dohovoru

Menšinové elektronické a printové médiá

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

101. V rámci predchádzajúcich monitorovacích cyklov poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby aj naďalej uplatňovali a rozvíjali chvályhodnú prax v oblasti vysielania v menšinových jazykoch, a to aj formou rozšírenia programov pre rómsku menšinu, a aby zabezpečili, že dosiahnuté úspechy nebude brzdiť neprímeraný výklad legislatívy o štátnom jazyku.

Súčasný stav

102. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že v Slovenskej republike existuje aktívna scéna menšinových printových aj elektronických médií tak na ústrednej ako aj na miestnej úrovni. Na publikácie vydávané národnostnými menšinami a na výrobu a distribúciu audiovizuálnych programov venovaných národnostným menšinám, vrátane programov v menšinových jazykoch, sa poskytujú štátne dotácie. Napriek tomu sa mnohí zástupcovia menšín domnievajú, že dotácie vycelené na menšinové printové a elektronické médiá sú nedostatočné.

103. Ako sa uvádza v správe SR, v Slovenskej televízii existuje osobitný program pre osoby patriace k maďarskej a rómskej menšine, ako aj pre menej početné menšiny. Poradný výbor bol informovaný, že v dôsledku zmien vo frekvenciách sa osoby patriace k maďarskej menšine stretávali v niektorých regiónoch s prekážkami v prístupe k verejnoprávnenému vysielaniu rádia „Patria“ v maďarskom jazyku. Preto s potešením berie na vedomie, že slovenské orgány podnikli rýchle a účinné kroky na nápravu tejto situácie a zabezpečili obnovenie prístupu osôb patriacich k maďarskej menšine krozhlasovým programom v ich menšinovom jazyku. Napriek tomuto pozitívnemu vývoju si poradný výbor všíma, že zástupcovia niektorých národnostných menšín, vrátane zástupcov ukrajinskej menšiny, vyjadrili nespokojnosť vsúvislosti s časom, v ktorom sa vysielajú programy v menšinových jazykoch, a s ich dĺžkou. Poradný výbor bol okrem toho upozornený na nepravidelnosť vysielania programov v niektorých menšinových jazykoch.

104. Zástupcovia národnostných menšín vyjadrili obavy aj v súvislosti s nízkou kvalitou programov pre osoby patriace k národnostným, najmä menej početným menšinám, vysielaných verejnoprávnenými médiami. Osoby patriace k menším národnostným menšinám, ako je napr.

polská alebo bulharská menšina, sa domnievajú, že vysielací čas azdroje, ktoré regionálne a celoštátne redakcie vyclenujú na prípravu ich programov, nie sú dostatočné. Pokiaľ ide o prípravu televíznych relácií, redakcie sa s osobami patriacimi k národnostným menšinám často kontaktujú len skrátkym časovým predstihom, čo im neposkytuje dostatok času na prípravu kvalitných programov. Negatívny vplyv na kvalitu programov má navyše aj nedostatok vhodných zariadení a primerane kvalifikovaných novinárov.

105. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že zástupcovia rómskej menšiny si zriadili vlastné súkromné rozhlasové vysielanie, na ktoré dostali od slovenských orgánov poskytujú istú finančnú podporu. Zástupcovia Rómov sa však nazdávajú, že na rozvoj médií v rómskom jazyku negatívne vplýva neexistencia národnej koncepcie týkajúcej sa úlohy a podpory týchto médií. Zároveň existuje nedostatok kvalifikovaných rómskych novinárov ovládajúcich rómsky jazyk, pričom cieľové publikum dostatočne neovláda spisovnú formu rómskeho jazyka. Podľa názoru poradného výboru médiá, predovšetkým rómske, môžu zohrať dôležitú úlohu pri propagácii rómskeho jazyka medzi osobami, ktorých sa to týka, ako aj pri začlenení osôb patriacich k rómskej menšine do spoločnosti, medziiným prostredníctvom poskytovania informácií o otázkach zaujímavých pre spoločnosť. Poradný výbor zastáva názor, že tieto médiá by mali dostať väčšiu verejnú podporu.

106. Poradný výbor berie so záujmom na vedomie, že niektoré menšinové rádiá sa dobrovoľne rozhodli pre dvojjazyčné vysielanie, t. j. vysielanie v jazyku menšiny aj v slovenskom jazyku. Podľa názoru poradného výboru sa vďaka tomuto kroku stávajú tieto programy dostupné pre väčšinové obyvateľstvo, ktoré neovláda menšinové jazyky, čo prispieva k zvyšovaniu povedomia o menšinových kultúrach. Poradný výbor zároveň víta skutočnosť, že zákon o štátnom jazyku z roku 2009 umožňuje regionálnym a lokálnym rádiám vysielat programy určené pre osoby patriace k národnostným menšinám len v menšinových jazykoch bez toho, aby sa museli bezprostredne po odvysielaní uviesť aj v štátnom jazyku.³³

107. Podľa zástupcov maďarskej menšiny zákonom ustanovená povinnosť lokálnych a regionálnych televízií, vrátane súkromných, opakovať programy v menšinových jazykoch aj v štátnom jazyku, má negatívny vplyv na rozvoj takýchto programov. Náklady na programy v menšinových jazykoch sú údajne asi o 30 % vyššie ako náklady na programy vyrobené len v slovenskom jazyku, a menšinovým médiám sa udeľujú licencie na základe ich schopnosti opakovať vysielanie menšinových programov aj v štátnom jazyku. Vzhľadom na tieto okolnosti je zrejme mimoriadne náročné vysielat interaktívne programy a robiť priame prenosy. Poradný výbor sa domnieva, že treba vyvinúť ďalšie úsilie na podporu televíznych programov v menšinových jazykoch, a to aj na lokálnej úrovni.

108. Hoci zákon o štátnom jazyku z roku 2009 obsahuje rad zásad o používaní slovenského jazyka v elektronických médiách, poradný výbor znepokojuje skutočnosť, že zásady vlády nadväzujúce na tento zákon neobsahujú v tomto smere žiadne podrobné usmernenia. Slovenské orgány poradný výbor informovali, že keďže dohľad nad používaním jazykov v elektronických médiách vykonáva Rada pre vysielanie a retransmisiu (ďalej len „rada pre vysielanie“), konkrétne vykonávacie zásady by mohla vypracovať táto rada. Poradný výbor však od rady pre vysielanie nedostal informácie o žiadnych konkrétnych plánoch na vypracovanie takýchto usmernení.

³³ Pozri § 5 zákona o štátnom jazyku, ktorý ustanovuje, že vysielanie rozhlasovej programovej služby a vysielanie televíznej programovej služby sa na území Slovenskej republiky uskutočňuje v štátnom jazyku okrem vysielania (b) „inojazyčných rozhlasových relácií s ich bezprostredne nasledujúcim vysielaním v štátnom jazyku a rozhlasových relácií v regionálnom vysielaní alebo lokálnom vysielaní určených pre príslušníkov národnostnej menšiny vrátane podujatí v priamom prenose; (f) v jazykoch národnostných menšín a etnických skupín v Slovenskom rozhlase”.

109. Poradný výbor bol informovaný o nedostatocnom zastúpení osôb patriacich k národnostným, najmä menej početným menšinám, vradách printových a elektronických médií, vrátane rady pre vysielanie. Hoci poradný výbor berie na vedomie, že bývalý predseda Rozhlasovej rady bol príslušníkom maďarskej menšiny, znepokojuje ho, že vsúčasnosti nie je v tomto orgáne zastúpená žiadna národnostná menšina. V tejto súvislosti pripomína, že zásady rámcového dohovoru predpokladajú aj primerané zastúpenie osôb patriacich k národnostným menšinám v médiách a v ich správnych radách a dozorných orgánoch.

110. Úlohu sledovať dodržiavanie používania štátneho jazyka v elektronických médiách má rada pre vysielanie. V tejto súvislosti má rada pre vysielanie právomoc ukladať pokuty v rozmedzí 99 až 6638 EUR za porušenie právnych predpisov v tejto oblasti. Poradný výbor znepokojuje neprítomnosť jednoznačných usmernení o uplatňovaní sankcií, čo môže otvoriť dvere pre zneužívanie.

Odporúčania

111. Poradný výbor nabáda slovenské orgány, aby zintenzívnili podporu prístupu Rómov k médiám a ich účasti v médiách na celoštátnej aj regionálnej úrovni a aby tam, kde je to vhodné, vypracovali stratégiu pre rómske médiá. Okrem toho slovenské orgány vyzýva, aby poskytli zvýšenú finančnú podporu iniciatívam rómskych médií, vrátane vzdelávania rómskych novinárov.

112. Poradný výbor slovenské orgány vyzýva, aby preskúmali možnosť vyceleniť vyššiu finančnú podporu pre menšinové médiá, vrátane podpory cieľového vzdelávania novinárov patriacich k národnostným menšinám, ako aj podpory pre výrobu kvalitných programov určených pre národnostné menšiny vo verejnoprávnom vysielaní na ústrednej aj regionálnej úrovni. Pozornosť by sa mala venovať efektívnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na príprave takýchto programov.

113. Slovenské orgány by mali zabezpečiť, aby osoby patriace k národnostným menšinám, vrátane menej početných menšín, boli účinne zastúpené v správnych radách verejných médií a v mechanizmoch dohľadu nad médiami, ako je napr. rada pre vysielanie.

114. Poradný výbor považuje za dôležité, aby boli vypracované jasné pravidlá pre ukladanie pokút v mediálnom sektore, a aby bol vytvorený mechanizmus na monitorovanie ich realizácie v praxi.

Clánok 10 rámcového dohovoru

Legislatívny a inštitucionálny rámec pre používanie jazykov

Súcasný stav

115. Poradný výbor konštatuje, že legislatívny rámec týkajúci sa používania štátneho jazyka posilnilo prijatie novely zákona o štátnom jazyku z roku 1995 v júni 2009.³⁴ Podľa vlády Slovenskej republiky bolo cieľom novely podporiť a posilniť používanie štátneho jazyka v úradnom styku. V zákone sa zdôrazňuje význam slovenského jazyka pre zachovanie identity a kultúrneho dedičstva slovenského národa, zvrchovanosť štátu a komunikáciu v rámci spoločnosti. Potvrďuje tiež, že slovenský jazyk je štátnym jazykom v Slovenskej republike a

³⁴ Zákon c. 57/2009 Z. z., ktorým sa novelizuje zákon c. 270/1995 Z. Z. o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Novelu prijal parlament 30. júna 2009 a nadobudla účinnosť 1. septembra 2009.

má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na jej území.³⁵ Zákon o štátnom jazyku z roku 2009 sa vzťahuje na „štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej správy, právnické osoby, fyzické osoby podnikateľov a fyzické osoby v rozsahu a za podmienok ustanovených týmto zákonom.“³⁶

116. Zákon zároveň berie na vedomie, že až na výnimky ustanovené v zákone o štátnom jazyku z roku 2009 používanie menšinových jazykov upravujú osobitné predpisy.³⁷ Je tiež potrebné poznamenať, že zákon neupravuje používanie liturgických jazykov.³⁸ Používanie menšinových jazykov v úradnom styku je zaradené, s výnimkou príslušníkov ozbrojených síl, polície a hasičského zboru, ktorí sú povinní používať štátny jazyk v každom služobnom styku.³⁹ Zákon tiež zavádza pozoruhodnú výnimku, podľa ktorej osoby ovládajúce jazyk, ktorý spĺňa kritérium základnej zrozumiteľnosti z hľadiska slovenského jazyka, ako je napr. český jazyk, môžu používať svoj materinský jazyk v úradnom styku v písomnej aj ústnej forme.⁴⁰

117. Ministerstvo kultúry je poverené dohľadom nad uplatňovaním významného postu ustanovení zákona a má právomoc ukladať pokuty verejným činiteľom, právnickým osobám a fyzickým osobám v prípade porušenia príslušných ustanovení⁴¹; (pozri podrobnú analýzu relevantných ustanovení zákona o štátnom jazyku z roku 1995). Okrem toho ministerstvo kultúry musí raz za dva roky predložiť vláde správu o situácii v oblasti používania štátneho jazyka.

118. Poradný výbor konštatuje, že osoby patriace k národnostným menšinám, najmä k maďarskej, vyjadrujú obavy súvislosti s uplatňovaním zákona o štátnom jazyku z roku 2009 a s jeho možným negatívnym vplyvom na úroveň ochrany jazykových práv menšín. Najmä niektoré ustanovenia zákona nie sú jednoznačné a úradníkom poskytujú široký priestor na ich výklad. Navyše sa zdá, že vzájomný vzťah medzi zákonom o štátnom jazyku z roku 2009 a legislatívou upravujúcou ochranu národnostných menšín nie je jednoznačne vymedzený, a mohlo by to preto viesť k rozdielnemu výkladu a k ťažkostiam v súvislosti s legislatívou vzťahujúcou sa na konkrétne situácie.

³⁵ V preambule (úvodných ustanoveniach) sa ustanovuje, že „vychádzajúc zo skutočnosti, že slovenský jazyk je najdôležitejším znakom osobitosti slovenského národa, najvzácnejšou hodnotou jeho kultúrneho dedičstva a výrazom suverenity Slovenskej republiky aj všeobecným dorozumievacím prostriedkom jej občanov, ktorý zabezpečuje ich slobodu a rovnosť v dôstojnosti a právach na území Slovenskej republiky, uzniesla sa na tomto zákone“. Okrem toho § 1 ods. 1 a 2 ustanovuje, že „štátnym jazykom na území Slovenskej republiky je slovenský jazyk. Štátny jazyk má prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky.“

³⁶ § 1 ods. 5 zákona. § 3 ods. 1 zároveň uvádza, že „štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej správy, nimi zriadené právnické osoby a právnické osoby zriadené zákonom používajú v úradnom styku štátny jazyk; tým nie je dotknuté používanie jazykov národnostných menšín v úradnom styku podľa osobitného predpisu a používanie iných jazykov v úradnom styku s cudzinou v súlade so zaužívanou praxou v medzinárodnom styku.“

³⁷ § 1 ods. 4 uvádza, že „ak tento zákon neustanovuje inak, na používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín sa vzťahujú osobitné predpisy.“

³⁸ § 1 ods. 3 uvádza, že „zákon neupravuje používanie liturgických jazykov. Používanie týchto jazykov upravujú predpisy cirkví a náboženských spoločností.“

³⁹ § 6 ods. 1 a 2 uvádza, že „v ozbrojených silách, v Policajnom zbore, v Slovenskej informacnej službe, v Zbore väzenskej a justicnej stráže Slovenskej republiky, v Železnicnej polícii, v Hasičskom a záchrannom zbore a v obecnej polícii sa v služobnom styku povinne používa štátny jazyk. Celá agenda a dokumentácia ozbrojených síl, ozbrojených bezpečnostných zborov, iných ozbrojených zborov a hasičských jednotiek sa vedie v štátnom jazyku“.

⁴⁰ § 3 ods. 5 okrem iného uvádza, že „osoba, ktorej materinským jazykom je jazyk spĺňajúci požiadavku základnej zrozumiteľnosti z hľadiska štátneho jazyka, môže v úradnom styku s orgánom podľa odseku 1 a v úradnom styku s právnickou osobou podľa odseku 1 používať svoj materinský jazyk. Orgány a právnické osoby podľa odseku 1 sú povinné prijať listinu v jazyku spĺňajúcom požiadavku základnej zrozumiteľnosti z hľadiska štátneho jazyka, ak ide o listinu vydanú alebo overenú príslušnými orgánmi Českej republiky.“

⁴¹ Pozri § 9 a § 9a zákona o štátnom jazyku z roku 2009.

119. Poradný výbor berie na vedomie, že 16. decembra 2009 vláda Slovenskej republiky prijala zásady vlády, ktorých deklarovaným cieľom je zjednotiť výklad ustanovení zákona o štátnom jazyku z roku 2009 vzťahujúcich sa na tri konkrétne oblasti: dohľad nad jeho uplatňovaním, ukladanie pokút a spoluprácu s príslušnými slovenskými jazykovednými inštitúciami. Poradný výbor uvítal skutočnosť, že hoci sa článok 1 zásad vlády odvoláva na ústavný základ vládnej politiky na podporu používania štátneho jazyka, obsahuje aj konkrétnu zmienku o nutnosti rešpektovať práva súvisiace s menšinovými jazykmi v zmysle medzinárodných dohôd. Rovnako víta skutočnosť, že podľa článku 2 týchto zásad musí byť výklad zákona o štátnom jazyku z roku 2009 v súlade s duchom a ustanoveniami rámcového dohovoru a s ustanoveniami Európskej charty regionálnych alebo menšinových jazykov, ktoré platia pre Slovenskú republiku. Poradný výbor považuje za chvályhodné, že v procese ich prípravy vláda konzultovala vyššie uvedené zásady vlády s Úradom vysokého komisára OBSE pre národnostné menšiny. Navyše bola o poskytnutie právnej pomoci vláde Slovenskej republiky v tejto súvislosti požiadaná aj Benátska komisia.⁴²

120. Poradný výbor berie na vedomie, že zásady vlády nie sú záväzným dokumentom vo vzťahu k širokej verejnosti.⁴³ Predstavujú interný normatívny akt záväzný len pre štátnych zamestnancov. Slovenské orgány poradný výbor informovali, že zásady vlády boli výnimocne uverejnené v Zbierke zákonov, aby sa posilnilo ich právne postavenie. Napriek tomu nie sú vykonávacími predpismi a nie sú vymáhatelné pred súdom. Hoci poradný výbor uznáva, že zásady vlády obsahujú rad spresnení týkajúcich sa niektorých ustanovení zákona o štátnom jazyku z roku 2009, považuje ich právne postavenie za problematické, pokiaľ ide o požiadavku predvídateľnosti, právnej istoty a vymáhatelnosti, čo sú základné aspekty právneho štátu. Poradný výbor preto ľutuje, že slovenské orgány sa nerozhodli pre právne záväzný dokument, ktorý by umožnil jednoznačnejšie uplatňovať zákon o štátnom jazyku z roku 2009.

121. Zatiaľ čo pravidlá upravujúce používanie štátneho jazyka sú ustanovené vo vyššie uvedenom zákone o štátnom jazyku z roku 2009 v spojení so súvisiacimi zásadami vlády, používanie jazykov menšín je upravené v zákone o používaní menšinových jazykov z roku 1999. Článok 34 ústavy zaručuje právo osôb patriacich k národnostným menšinám používať ich jazyk v obciach, kde občania patriaci k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Táto legislatíva sa týka prevažne osôb patriacich k maďarskej menšine, ale aj osôb patriacich kráľovskej, rusínskej a ukrajinskej menšine v obciach, kde žije značný počet osôb patriacich k menšinám. Poradný výbor sa domnieva, že vzájomný vzťah medzi týmito dvoma zákonmi – zákonom o používaní menšinových jazykov z roku 1999 a zákonom o štátnom jazyku z roku 2009 – má zásadný význam pre zabezpečenie správnej rovnováhy medzi legitímnym cieľom podpory štátneho jazyka a právom na používanie menšinových jazykov.

122. Poradný výbor berie na vedomie, že podľa zásad vlády „všetky doteraz prijaté zákony umožňujúce používanie jazykov národnostných menšín, osobitne zákon c. 184/1999 Z. z. o používaní jazykov národnostných menšín v znení zákona c. 318/2009 Z. z., majú vo vzťahu k zákonu o štátnom jazyku postavenie osobitného zákona (lex specialis derogat legi generali), ak im zákon o štátnom jazyku priznáva také postavenie.“ V tejto súvislosti poznamenáva, že podľa § 1 ods. 2 zákona o štátnom jazyku z roku 2009 má „štátny jazyk prednosť pred ostatnými jazykmi používanými na území Slovenskej republiky“. § 1 ods. 4 zákona uvádza, že „ak tento

⁴² Vláda Slovenskej republiky 25. septembra 2009 požiadala Európsku komisiu pre demokraciu prostredníctvom práva (Benátska komisia) pôsobiacej pri Rade Európy o vyhodnotenie zákona o štátnom jazyku z roku 2009 a súvisiacich dokumentov.

⁴³ Zásady vlády boli vydané v súlade s článkom 119 (i) Ústavy Slovenskej republiky, ktorý vládu oprávňuje prijímať rozhodnutia o zásadných otázkach domácej aj medzinárodnej politiky. Navyše, listom z 26. januára 2010, slovenské orgány informovali sekretariát rámcového dohovoru, že zásady vlády nie sú právne záväzným dokumentom.

zákon neustanovuje inak, na používanie jazykov národnostných menšín a etnických skupín sa vzťahujú osobitné predpisy”.⁴⁴ Poradný výbor konštatuje, že medzi týmito dvoma zákonmi existujú zložité vzájomné vzťahy, a obáva sa, že pri neexistencii konsolidovaných komplexných právnych predpisov by mohli mať verejné orgány aj dotknuté osoby ťažkosti s určením, ktoré ustanovenia sa vzťahujú na konkrétne situácie.

123. Popri ústredných a miestnych orgánoch sa zákon o štátnom jazyku z roku 2009 vzťahuje aj na ostatné orgány verejnej správy, právnické osoby, fyzické osoby podnikateľov a súkromné osoby.⁴⁵ V zásadách vlády sa ďalej vymenúvajú subjekty, na ktoré sa vzťahuje uplatňovanie zákona. Napríklad článok 15 zásad vlády uvádza zoznam subjektov, ku ktorým patria právnické osoby a fyzické osoby podnikatelia, ktorým možno uložiť pokutu za porušenie jednotlivých ustanovení zákona. Poradný výbor konštatuje, že nie je jasné, do akej miery sa zákon vzťahuje na fyzické osoby podnikateľov vsúkromnej sfére. Poradný výbor pripomína, že podľa článku 10 rámcového dohovoru sa zmluvné strany zaviazali uznať, že každá osoba patriaca k národnostnej menšine „má právo slovom aj písmom slobodne a bez zasahovania používať svoj menšinový jazyk v súkromí aj na verejnosti“. Zasahovanie do používania menšinových jazykov v súkromnej sfére by preto bolo nezlučiteľné so zásadami zakotvenými v rámcovom dohovore.

124. Zákon o štátnom jazyku z roku 2009 určuje pokuty, ktoré možno uložiť právnickým osobám aj fyzickým osobám podnikateľom, ktoré porušia jeho ustanovenia.⁴⁶ Poradný výbor berie na vedomie, že zásady vlády podrobne upravujú spôsoby ukladania pokút.⁴⁷ Poradný výbor sa však domnieva, že samotná zákonná možnosť ukladať pokuty právnickým osobám alebo fyzickým osobám podnikateľom za používanie ich menšinového jazyka nie je v súlade s ustanoveniami rámcového dohovoru. Poradný výbor je hlboko znepokojený touto situáciou a pripisuje kľúčový význam tomu, aby slovenské orgány v súlade s duchom rámcového dohovoru uplatňovali politiku stimulov namiesto represívnej politiky, aby sa pozitívnym a konštruktívnym spôsobom dosiahol legitímny cieľ podpory znalosti a používania štátneho jazyka (pozri tiež komentár k článku 6 rámcového dohovoru).

Odporúčania

125. Vzhľadom na dosah zákona o štátnom jazyku z roku 2009 na používanie menšinových jazykov poradný výbor slovenské orgány vyzýva, aby vsúvislosti s jeho uplatňovaním prijali všetky potrebné opatrenia na zabezpečenie primeranej rovnováhy medzi posilnením štátneho jazyka a právom na používanie menšinových jazykov v zmysle rámcového dohovoru.

126. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby zabezpečili, že sa bude v plnom rozsahu garantovať právo osôb patriacich k národnostným menšinám slobodne a bez zasahovania používať ich jazyky v súkromnej sfére.

127. Poradný výbor slovenské orgány dôrazne nabáda, aby sa zdržali ukladania pokút za porušovanie zákona o štátnom jazyku z roku 2009 právnickým osobám a fyzickým osobám podnikateľom. Slovenské orgány by mali namiesto represívneho prístupu uplatňovať politiku pozitívnych stimulov prostredníctvom metód založených na stimuloch a dobrovoľnosti.

⁴⁴ Pozri zákon č. 318/2009 z 30. júna 2009.

⁴⁵ § 1 ods. 5 uvádza, že „tento zákon sa vzťahuje na štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej správy, právnické osoby, fyzické osoby podnikateľov a fyzické osoby v rozsahu a za podmienok ustanovených týmto zákonom.“

⁴⁶ Pozri aj § 9a zákona o štátnom jazyku z roku 2009. Podľa oficiálnych vysvetlení poskytnutých slovenskými orgánmi sa pokuty popri právnických osobách vzťahujú aj na fyzické osoby podnikateľov.

⁴⁷ Pozri články 15 a 16 zásad vlády.

128. Slovenské orgány by mali zvážiť prijatie komplexnejších právnych predpisov, ktoré by podrobne vyjasnili právo používať menšinové jazyky v Slovenskej republike.

Používanie menšinových jazykov vo vzťahoch so správnymi orgánmi

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

129. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyjadril znepokojenie v súvislosti s nedostatkami zistenými pri implementácii zákona o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999. Vyzval slovenské orgány najmä k tomu, aby venovali zvýšenú pozornosť adekvátnej identifikácii obcí, v ktorých osoby patriace k národnostnej menšine tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Okrem toho ich nabádal, aby preskúmali možnosti ďalšieho jazykového vzdelávania a ďalšie opatrenia s cieľom uľahčiť štátnym zamestnancom implementáciu existujúcich právnych záruk v tejto oblasti.

Súčasný stav

130. Poradný výbor konštatuje, že zákon o štátnom jazyku z roku 2009 ustanovuje, že slovenské orgány na centrálnej a miestnej úrovni musia v úradnom styku používať štátny jazyk bez toho, aby sa to dotklo používania menšinových jazykov.⁴⁸

131. Zákon o používaní menšinových jazykov z roku 1999 ustanovuje právo osôb patriacich k národnostným menšinám používať svoje menšinové jazyky v úradnom styku v obciach, kde občania, ktorí sú osobami patriacimi k príslušnej menšine, tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Poradný výbor konštatuje, že podľa zástupcov národnostných menšín výsledky posledného sčítania ľudu nie vždy odrážajú skutočný počet osôb patriacich k menšinám, ktoré žijú v nimi tradície obývaných oblastiach. Okrem toho v niektorých obciach ich počet klesol tesne pod 20 % hranicu.

132. Vzhľadom na kľúčový význam jazyka ako výrazu identity osôb patriacich k národnostným menšinám a kultúrneho dedičstva krajiny⁴⁹ poradný výbor slovenské orgány vyzýva, aby podporovali flexibilnú aplikáciu 20-percentnej hranice, s prihliadnutím na konkrétnu miestnu situáciu a najmä na potreby a požiadavky osôb patriacich k príslušnej národnostnej menšine. Okrem toho pokladá za dôležité, aby sa slovenské orgány snažili využiť všetky dostupné prostriedky na získanie presnejších informácií o skutočnom zložení miestneho obyvateľstva (pozri tiež poznámky k článkom 3 a 6 rámcového dohovoru). Poradný výbor víta flexibilný prístup orgánov k číselnej hranici v súvislosti s komunikáciou medzi personálom a pacientmi alebo klientmi v zdravotníckych zariadeniach a v zariadeniach sociálnych služieb.⁵⁰ V tejto súvislosti považuje poradný výbor za dôležité uviesť, že kritériá na používanie menšinových jazykov vo vzťahu k správnym orgánom by sa nemali uplatňovať len v oblastiach, v ktorých žije značný počet osôb patriacich k národnostným menšinám, ale aj a najmä v tých oblastiach, kde tieto menšiny tradície žijú.

133. Zároveň, hoci poradný výbor berie na vedomie, že štátni zamestnanci nemajú zákonnú povinnosť ucíť sa menšinovým jazykom, vyzýva slovenské orgány, aby tam, kde je to potrebné, vytvorili pre štátnych zamestnancov možnosť ucíť sa menšinovému jazyku alebo zdokonaľovať sa v tomto jazyku, a to najmä v obciach, kde žije značný počet osôb patriacich k národnostným menšinám. Poradný výbor víta skutočnosť, že zo zákona o štátnom jazyku z roku 2009 bola

⁴⁸ § 3 ods. 1 ustanovuje, že „štátne orgány, orgány územnej samosprávy, iné orgány verejnej správy, nimi zriadené právnické osoby a právnické osoby zriadené zákonom používajú v úradnom styku štátny jazyk; tým nie je dotknuté používanie jazykov národnostných menšín v úradnom styku podľa osobitného predpisu a používanie iných jazykov v úradnom styku s cudzinou v súlade so zaužívanou praxou v medzinárodnom styku.“

⁴⁹ V tejto súvislosti pozri preambulu zákona o používaní menšinových jazykov.

⁵⁰ V tejto súvislosti pozri článok 11 zásad vlády.

vypustená požiadavka osvedčiť primeranú znalosť slovenského jazyka ako podmienku na vstup do štátnej služby. V tejto súvislosti nabáda slovenské orgány, aby vyvinuli úsilie na zabezpečenie jazykového vzdelávania na ústrednej aj miestnej úrovni pre štátnych zamestnancov, ktorí dostatočne neovládajú slovenský jazyk. V tejto súvislosti opakuje, že podľa zákona o štátnom jazyku z roku 2009 majú štátne orgány zákonnú povinnosť vytvoriť pre každého občana primerané podmienky na učenie sa štátnemu jazyku⁵¹.

Odporúčania

134. Poradný výbor nabáda slovenské orgány, aby uplatňovali flexibilný prístup k zákonom stanovenému počtu osôb patriacich k národnostnej menšine potrebnému na to, aby mohli používať svoj menšinový jazyk v styku s miestnymi správnymi orgánmi v súlade s ich potrebami.

135. Slovenské orgány taktiež nabáda k tomu, aby zvažili zabezpečenie ďalšieho jazykového vzdelávania pre štátnych zamestnancov na miestnej úrovni s cieľom zlepšiť ich znalosť slovenského jazyka. Okrem toho by sa malo vynaložiť úsilie na vytvorenie možností učiť sa menšinovým jazykom pre štátnych zamestnancov prostredníctvom jazykového vzdelávania, najmä v oblastiach, v ktorých tradície žije značný počet osôb patriacich k národnostným menšinám.

Používanie menšinových jazykov v trestnom konaní

Súčasný stav

136. Ako sa uvádza v tretej správe SR, platná legislatíva zaručuje právo na tlmenie/preklad v občianskoprávnom a trestnom konaní pre osoby patriace k národnostným menšinám, ktoré neovládajú slovenský jazyk. Poradný výbor víta najmä skutočnosť, že tlmenie je zarucené aj v občianskoprávnom konaní, čo považuje za správnu prax⁵², a očakáva, že tieto zákonné záruky sa budú v plnom rozsahu aj uplatňovať. Informácie, ktoré poradný výbor získal, však naznačujú, že osoby patriace k rómskej menšine sa niekedy stretávajú s ťažkosťami, a to aj v trestnom konaní. Poradný výbor sa domnieva, že by sa mali vytvoriť všetky potrebné predpoklady na zabezpečenie účinného uplatňovania práva každej osoby patriacej k národnostnej menšine byť informovaná v jazyku, ktorému rozumie, o dôvodoch, pre ktoré bola vzatá do väzby, a o každom obvinení voči nej, ktoré zaručuje článok 10 ods. 3 rámcového dohovoru. Opätovne zdôrazňuje, že toto základné právo sa musí uplatňovať na celom území Slovenskej republiky a nielen na územiach, kde žije značný počet osôb patriacich k národnostným menšinám. Malo by sa vzťahovať na každého, kto tvrdí, že neovláda jazyk používaný v konaní, ako sa uvádza v Ústave Slovenskej republiky⁵³.

137. Poradný výbor konštatuje, že podľa zákona o štátnom jazyku z roku 2009 a súvisiacich zásad vlády je používanie slovenského jazyka v konaní pred orgánmi činnými v trestnom konaní zarucené bez toho, aby boli dotknuté jazykové práva osôb patriacich k národnostným

⁵¹ § 2, písm. (a) zákona o štátnom jazyku z roku 2009 ustanovuje, že štát „utvára v školskom, vedeckom a informacnom systéme také podmienky, aby si každý občan Slovenskej republiky mohol osvojiť a používať štátny jazyk slovom aj písmom,“ pričom podľa článku 4, ods. 1 „výučba štátneho jazyka je povinná na všetkých základných školách a stredných školách. Iný ako štátny jazyk je vyučovacím jazykom a skúšobným jazykom v rozsahu ustanovenom osobitnými predpismi.“

⁵² Článok 47, ods. 4 ústavy ustanovuje, že „kto vyhlási, že neovláda jazyk, v ktorom sa vedie konanie podľa odseku 2, má právo na tlmočníka“ a ods. 2 ustanovuje, že „každý má právo na právnu pomoc v konaní pred súdmi, inými štátnymi orgánmi alebo orgánmi verejnej správy od začiatku konania, a to za podmienok ustanovených zákonom.“

⁵³ *Tamtiež*, poznámka pod čiarou c. 50.

menšinám.⁵⁴ Ako sa uvádza v článku 10 zásad vlády, orgány cinné v trestnom konaní sú povinné zabezpečiť tlmcenie, ak obvinený je občanom Slovenskej republiky a chce podať výpoveď v jazyku národnostnej menšiny v obci, v ktorej daná menšina tvorí najmenej 20 % obyvateľstva. Hoci v zásadách vlády sa výslovne nehovorí o bezplatnej pomoci tlmočníka/prekladateľa, poradný výbor to chápe tak, že je zarucené právo na bezplatné tlmcenie, ako to ustanovuje Ústava Slovenskej republiky a ďalšie relevantné právne predpisy.⁵⁵ Poradný výbor okrem toho pripisuje zásadný význam tomu, aby sa v súlade so zásadami rámcového dohovoru táto záruka uplatňovala aj v prípadoch, kde nie je dosiahnutá požadovaná číselná hranica.

Odporúčanie

138. Štátne orgány by mali zabezpečiť plné a účinné uplatňovanie práva osôb patriacich k národnostným menšinám byť bez meškania informované o dôvodoch, pre ktoré boli vzaté do väzby, a o každom obvinení voči nim, ako aj práva na obhajobu v jazyku, ktorému rozumejú. Tieto ustanovenia sa musia vzťahovať na všetky jazyky národnostných menšín, vrátane Rómciny. Slovenské orgány musia zabezpečiť, aby sa v tomto kontexte zabezpečilo bezplatné tlmcenie.

Článok 11 rámcového dohovoru

Geografické znacenia a názvy

Súčasný stav

139. Poradný výbor konštatuje, že zákon o používaní jazykov menšín z roku 1999 zaručuje možnosť osôb patriacich k národnostným menšinám umiestňovať geografické znacenia v menšinových jazykoch v obciach, kde dotknuté menšiny tvoria najmenej 20 % obyvateľstva. Zákon o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín obsahuje zoznam obcí, v ktorých možno umiestniť dvojjazyčné názvy.⁵⁶ Konštatuje tiež, že zákon o štátnom jazyku z roku 2009 umožňuje používať menšinové jazyky pri označovaní obcí, ulíc a pri iných geografických znaceniach v súlade s osobitnými predpismi.⁵⁷ Hoci poradný výbor konštatuje, že v dotknutých obciach, najmä v obciach, v ktorých žijú osoby patriace k maďarskej menšine, sa takéto geografické znacenia používajú, domnieva sa, že treba vynaložiť ďalšie úsilie na umiestňovanie takýchto znacení v obciach, v ktorých žije značný počet Rómov, v súlade s ich potrebami a požiadavkami.

140. Poradný výbor bol taktiež informovaný, že v obciach, kde žije značný počet osôb patriacich k národnostným menšinám, ale tento počet je tesne pod požadovanou 20 % hranicou, sú miestne orgány menej ochotné umiestňovať dvojjazyčné geografické názvy. Poradný výbor sa domnieva, že slovenské orgány by mali pružnejšie pristupovať k výkladu a uplatňovaniu legislatívy, a že by nemali veľmi prísne trvať na 20 % požiadavke, najmä v oblastiach, v ktorých tradične žije značný počet osôb patriacich k národnostnej menšine, ak je o to dostatočný záujem.

⁵⁴ § 7 zákona o štátnom jazyku uvádza, že „vzájomný styk súdov s občanmi, súdne konanie, správne konanie, konanie pred orgánmi cinnými v trestnom konaní, rozhodnutia a zápisnice súdov, správnych orgánov a orgánov cinných v trestnom konaní sa vedú a vydávajú v štátnom jazyku. Práva osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám alebo práva osôb, ktoré neovládajú štátny jazyk, vyplývajúce z osobitných predpisov zostávajú nedotknuté.“

⁵⁵ Pozri článok 47 Ústavy Slovenskej republiky.

⁵⁶ Zákon c.191/1994 o označovaní obcí v jazyku národnostných menšín zo 7. júla 1994.

⁵⁷ § 3a ustanovuje, že „v štátnom jazyku sa uvádzajú názvy obcí a ich častí, názvy ulíc a iných verejných priestranstiev, iné geografické názvy, ako aj údaje na štátnych mapových dielach vrátane katastrálnych máp; označovanie obcí a označovanie ulíc a iných miestnych geografických znacení v jazykoch národnostných menšín upravujú osobitné predpisy.“

Taktiež opätovne zdôrazňuje, že výsledky scítania obyvateľov nie vždy adekvátne odrážajú skutocný počet osôb patriacich k národnostným menšinám. Poradný výbor je presvedčený, že takýto flexibilný prístup prispeje k posilneniu atmosféry tolerance, vzájomného porozumenia a medzietnického dialógu medzi rôznymi komunitami (pozri tiež komentár k článku 10).

Odporúčanie

141. Poradný výbor nabáda slovenské orgány k tomu, aby zaujali flexibilnejší prístup k uplatňovaniu právnych predpisov umožňujúcich dvojzajcné geografické názvy. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby túto otázku konzultovali s osobami patriacimi k národnostným menšinám, vrátane Rómov, a aby pravidelne hodnotili ich potreby v súvislosti s umiestňovaním týchto znacení.

Clánok 12 rámcového dohovoru

Segregácia rómskych detí v školách

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

142. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby prijali rozhodné opatrenia na riešenie nadmerného zastúpenia rómskych detí v tzv. „špeciálnych školách“ určených pre deti s problémami v učení.

Súcasný stav

143. Poradný výbor konštatuje, že slovenské orgány pokračovali v úsilí o riešenie otázky segregácie rómskych detí vo vzdelávaní a otázky ich nadmerného zastúpenia v niektorých školách, vrátane „špeciálnych škôl“. Príkladom takejto snahy sú zmeny príslušných právnych predpisov, zamestnávanie asistentov učiteľa, zriadenie „nultých ročníkov“ na podporu rómskych detí a zavádzanie štipendijných schém. Poradný výbor víta zákon o vzdelávaní prijatý v máji 2008, ktorý priniesol zákonné ustanovenia zakazujúce segregáciu a všetky formy diskriminácie v oblasti vzdelávania.⁵⁸ Je však škoda, že zákon jasne nedefinuje pojem „segregácia“.

144. Napriek uvedenému úsilí poradný výbor s obavami konštatuje, že značný počet rómskych detí sa naďalej neodôvodnene umiestňuje do „špeciálnych škôl“. Podľa mimovládnych zdrojov rómske deti tvorili v roku 2009 až 60 % žiakov týchto škôl. K segregácii vo vzdelávaní nedochádza len vo vzťahu k „špeciálnym školám“. Coraz väčší počet Rómov navštevuje čisto rómske školy alebo školy s vysokým percentom rómskych žiakov. Rómski žiaci sa okrem toho často umiestňujú do oddelených tried vo väčšinových školách. Poradný výbor opätovne zdôrazňuje, že praktiky diskriminácie a segregácie vo vzdelávaní nie sú zlúčiteľné so zásadami zaradenými rámcovým dohovorom. V tejto súvislosti upozorňuje slovenské orgány aj na rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *D. H a ďalší proti Českej republike*.⁵⁹ S konštatovaním, že slovenské orgány si uvedomujú negatívny dosah segregácie rómskych detí na ich budúce začlenenie sa do spoločnosti a účinnú participáciu, vyzýva slovenské orgány, aby prijali účinné opatrenia na prevenciu a odstránenie takýchto praktík v rámci vzdelávacieho systému, a to najmä vytváraním lepších možností na začlenovanie dotknutých rómskych žiakov do väčšinových škôl (pozri tiež komentár k článku 4).

145. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že testy a metódy používané na hodnotenie intelektuálnych schopností detí sa prepracovali s cieľom zamedziť ich zneužívaniu v neprospech

⁵⁸ Pozri § 3, písm. (d) školského zákona prijatého 22. mája 2008.

⁵⁹ *D.H. a ďalší proti Českej republike*. Stažnosť c. 57325/00, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva z 13. novembra 2007.

rómskych detí. Hoci mnohé aspekty testov nezohľadňujúce kultúrne odlišnosti sa napravili, údajne ešte stále pretrvávajú niektoré nedostatky. Navyše, odborníci tieto testy nie vždy používali správnym spôsobom. Okrem toho sa zdá, že nie sú dostatočne jasne vymedzené kompetencie medzi špecializovanými pedagogickými a pedagogicko-psychologickými centrami poverenými procesom hodnotenia a poradenstva pre rodičov. Taktiež existujú len obmedzené kontakty medzi školami a hodnotiacimi centrami ako aj medzi rodičmi a „špeciálnymi školami“. Poradný výbor bol informovaný, že „špeciálne školy“ sú často zainteresované na udržaní si rómskych detí, keďže od vlády dostávajú finančné príspevky na každého žiaka. Všetky tieto faktory prispievajú k tomu, že preradovanie rómskych detí zo „špeciálnych“ do bežných škôl je zdĺhavý a zložitý proces.

146. Ťažkosti spojené so zabezpečením rovnakého prístupu Rómov k vzdelaniu sa udávajú aj v strednom, vyššom a vysokoškolskom vzdelávaní. V súčasnosti vysoké školy navštevuje len malý počet rómskych študentov. Zdá sa, že popri uvedených prekážkach v prístupe Rómov ku kvalitnému vzdelaniu a popri ich nepriaznivej sociálnej a hospodárskej situácii obmedzujú ich prístup k vyššiemu vzdelávaniu aj nedostatočné dopravné služby.

147. Poradný výbor bol informovaný o úmysle vlády Slovenskej republiky zriaďovať základné internátne školy pre deti zo sociálne znevýhodneného prostredia. Ďalej konštatuje, že slovenské orgány už majú so zriaďovaním internátnych škôl pre rómske deti isté skúsenosti. Hoci tieto iniciatívy môžu prispieť k zlepšeniu situácie v oblasti vzdelávania Rómov a k zabezpečeniu ich efektívnej účasti, poradný výbor sa domnieva, že internátne školy by nemali byť jediným spôsobom riešenia problémov, ktorým Rómovia celia v oblasti vzdelávania. Zriaďovanie čisto rómskych internátnych škôl vširokom meradle by práve naopak mohlo ešte väčšími prehlbiť segregáciu a izoláciu rómskych detí a znížiť ich šance stať sa súčasťou spoločnosti. V tejto súvislosti poradný výbor berie na vedomie aj obavy z oddelenia rómskych detí od ich rodín, čo nie je vždy v najlepšom záujme dieťaťa.

148. Podľa názoru poradného výboru by slovenské orgány mali uprednostniť individuálny prístup, vychádzajúc z potrieb každého rómskeho dieťaťa a hodnotenia vykonaného v súčinnosti s rodičmi, namiesto toho, aby tento systém všeobecne aplikovali na všetky rómske deti. Internátne školy by sa mali zriaďovať až po dôkladnej príprave jednoznačného plánu vzdelávania vypracovaného v súčinnosti so všetkými relevantnými zainteresovanými stranami, a najmä s Rómami. Okrem toho poradný výbor považuje za nevyhnutné, aby sa umiestňovanie rómskych detí do internátnych škôl robilo na báze dobrovolnosti, a aby boli rodičia riadne informovaní o cieľoch a dôsledkoch takéhoto umiestnenia s tým, že budú mať možnosť účinne sa podieľať na prijímaní tohto rozhodnutia.

149. Pozornosť poradného výboru bola tiež upriamená na vysokú mieru školskej absencie a slabých školských výsledkov rómskych detí. Napr. približne 20 % rómskych žiakov zapísaných do školy na Luníku 9 v Košiciach navštevuje školu len nepravidelne. Poradný výbor preto víta skutočnosť, že v školách s veľkým počtom rómskych detí sa úspešne realizujú opatrenia ako sú prípravné triedy a nábor asistentov učiteľa. Poradný výbor bol však informovaný o ťažkostiach s náborom a udržaním si asistentov učiteľa, a to aj napriek stimulačným opatreniam, ktoré v tejto oblasti zaviedli slovenské orgány.

Odporúčania

150. Poradný výbor slovenské orgány vyzýva, aby znásobili úsilie o odstránenie diskriminácie a segregácie Rómov v oblasti vzdelávania. Bez meškania by sa malo riešiť neodôvodnené umiestňovanie rómskych detí do „špeciálnych škôl“. Opatrenia prijaté na integráciu rómskych detí do hlavného prúdu vzdelávania by sa mali lepšie prispôbiť ich potrebám a mali by ich systematicky vykonávať všetky dotknuté subjekty, a to aj na miestnej

úrovni. Slovenské orgány by mali priebežne a efektívne sledovať vývoj v tejto oblasti. V tejto súvislosti je potrebné venovať náležitú pozornosť odporúcaniu Výboru ministrov o vzdelávaní Rómov a kocovníkov v Európe.⁶⁰

151. Malo by sa ďalej pokračovať v realizácii úspešných opatrení na podporu rovnakého prístupu Rómov ku kvalitnému vzdelávaniu, ako sú prípravné triedy a asistenti učiteľa. Slovenské orgány by mali pokračovať v úsilí o nábor učiteľov a asistentov učiteľa patriacich k rómskej menšine.

152. Mala by sa vyjasniť úloha hodnotiacich a poradenských centier a mali by sa používať len vhodné testy založené na najnovších metódach. Malo by sa zintenzívniť zvyšovanie povedomia rómskych rodičov o zásadnom význame vzdelania ako faktora osobného rozvoja a sociálneho začlenenia.

153. Mali by sa urobiť ďalšie kroky vrátane cielených osobitných opatrení na zlepšenie prístupu Rómov k strednému, vyššiemu a vysokoškolskému vzdelávaniu.

Učebnice a vzdelávanie učiteľov

Súčasný stav

154. Slovenské orgány vyvíjajú úsilie na zabezpečenie vysokoškolského vzdelania pre učiteľov menšinových jazykov, vrátane štúdia jazykov menej početných národnostných menšín. Ako sa uvádza v správe SR, existujú možnosti pre štúdium menšinových jazykov, ako sú bulharcina, chorváčcina, nemčina, maďarcina, rusíncina a ukrajincina. Napriek vyššie uvedenému úsiliu je v niektorých menšinových školách nedostatok kvalifikovaných učiteľov menšinových jazykov, vrátane učiteľov ovládajúcich rómčinu.

155. Hoci poradný výbor berie na vedomie úsilie oprípravu učebníc, najmä v rómskom jazyku, bol informovaný o nedostatku kvalitných učebníc v jazykoch menej početných národnostných menšín. Zdá sa, že existujúce učebnice sú často zastarané a nezodpovedajú moderným metódam výučby. Poradný výbor opätovne zdôrazňuje, že zákon o štátnom jazyku z roku 2009 chráni právo osôb patriacich k národnostným menšinám používať učebnice a učebné texty v menšinových jazykoch a očakáva, že toto právo sa bude v budúcnosti účinnejšie uplatňovať.⁶¹

156. Podľa informácií, ktoré dostal poradný výbor, v učebniciach a učebných plánoch sa dostatočne nezohľadňujú osobitosti a dejiny národnostných menšín v Slovenskej republike. Poradný výbor bol navyše informovaný, že neexistujú iniciatívy na zvyšovanie povedomia o kultúre, jazyku a identite osôb patriacich k maďarskej a rómskej menšine, ako aj k početne menším menšinám, ako sú Židia.

157. Poradný výbor konštatuje, že v súlade so zákonom o štátnom jazyku z roku 2009⁶² sa celá pedagogická dokumentácia a ďalšie dokumenty používané v menšinových školách musia

⁶⁰ Pozri Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy CM/Rec(2009)4 členským štátom o vzdelávaní Rómov a kocovníkov v Európe zo 17. júna 2009.

⁶¹ § 4, ods. 4 zákona o štátnom jazyku ustanovuje, že „učebnice a učebné texty používané vo výchovno-vzdelávacom procese v Slovenskej republike sa vydávajú v štátnom jazyku okrem učebníc a učebných textov na výučbu v jazyku národnostných menšín, etnických skupín a iných cudzích jazykov. Ich vydávanie a používanie upravujú osobitné predpisy.“

⁶² § 4, ods. 3 zákona o štátnom jazyku ustanovuje, že „celá pedagogická dokumentácia a ďalšia dokumentácia v školách a v školských zariadeniach sa vedie v štátnom jazyku. V školách a v školských zariadeniach, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v jazyku národnostných menšín, sa pedagogická dokumentácia vedie dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny. V školách a v školských zariadeniach, v ktorých sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje v jazyku národnostných menšín, sa pedagogická dokumentácia vedie dvojjazyčne, a to v štátnom jazyku a v jazyku príslušnej národnostnej menšiny.“

popri menšinových jazykoch používaných v týchto školách viest aj v slovenčine. Zásady vlády obsahujú zoznam pedagogických dokumentov, ktoré sa musia vypracúvať.⁶³ Hoci poradný výbor považuje požiadavku slovenských orgánov vypracúvať niektoré dokumenty v štátnom jazyku za legitímnu, konštatuje, že aby sa predišlo neodôvodnenej administratívnej záťaži pre školy s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny, v slovenčine by sa mali požadovať len dokumenty, ktoré sú absolútne nevyhnutné na odôvodnené účely a na účely potrebnej kontroly.

Odporúčania

158. Poradný výbor nabáda slovenské orgány, aby zintenzívnili úsilie na vytváranie primeraných možností pre špecializovanú odbornú prípravu učiteľov menšinových jazykov s cieľom zabezpečiť multikultúrne a interkultúrne vzdelávanie. Výučba menšinových jazykov by sa mala ďalej podporiť tým, že sa primerane zabezpečia aktuálne učebnice, ktoré sú v súlade so všeobecnými štátnymi učebnými osnovami.

159. Ustanovenia zákona o štátnom jazyku z roku 2009 týkajúce sa školskej dokumentácie by sa mali vykladať a uplatňovať tak, aby požiadavky z nich vyplývajúce neznamenalí nadmernú záťaž pre menšinové školy.

160. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby urobili rozhodné kroky na prehlbenie poznania a pochopenia národnostných menšín prostredníctvom multikultúrneho vzdelávania. Učebnice a učebné materiály pre štandardné školy by mali venovať väčšiu pozornosť kultúram a identitám jednotlivých menšín, vrátane menej početných, a tieto materiály by sa mali vypracúvať v úzkej súčinnosti so zástupcami príslušnej národnostnej menšiny.

Clánok 14 rámcového dohovoru

Výučba v menšinových jazykoch a výučba menšinových jazykov

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

161. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby prijali podrobnejšie zákonné záruky v oblasti vzdelávania menšín a rozšírili niektoré záruky aj na iné menšiny, ako napr. Rómov. Okrem toho odporúča slovenským úradom vytvárať ďalšie príležitosti pre rómskych žiakov, aby sa mohli naučiť rómsky jazyk .

Súčasný stav

162. Poradný výbor konštatuje, že zákon o výchove a vzdelávaní z roku 2008 garantuje deťom patriacim k národnostným menšinám právo na výchovu a vzdelanie v ich jazyku, ako aj právo na osvojenie si štátneho jazyka.⁶⁴ V rovnakom duchu zákon o štátnom jazyku z roku 2009 garantuje právo na výučbu resp. používanie menšinového jazyka ako vyučovacieho jazyka, pričom výučba štátneho jazyka je povinná na všetkých základných školách a stredných školách.⁶⁵

163. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že slovenské orgány naďalej podporujú výchovu a vzdelávanie v menšinových jazykoch. Školám s menšinovým vyučovacím jazykom sa poskytujú vyššie finančné príspevky. Napriek tomu však zástupcovia národnostných menšín, a to najmä menej početných menšín, ako napr. bulharská, chorvátska, nemecká, rusínska, poľská

⁶³ Príkladom dokumentácie, ktorá sa musí viesť dvojazyčne, a to v slovenskom jazyku a v menšinových jazykoch, je pedagogická dokumentácia týkajúca sa organizácie školských výletov a návštev, lyžiarskych a plaveckých výcvikov, alebo aktivít vo voľnej prírode.

⁶⁴ § 12 zákona o výchove a vzdelávaní.

⁶⁵ § 4 ods. 1 zákona o štátnom jazyku ustanovuje, že „výučba štátneho jazyka je povinná na všetkých základných školách a stredných školách. Iný ako štátny jazyk je vyučovacím jazykom a skúšobným jazykom v rozsahu ustanovenom osobitnými predpismi.“

a ukrajinská menšina, uviedli, že záujem o vzdelávanie v menšinovom jazyku klesá. Medzi faktory, ktoré tento trend spôsobujú, patrí zvýšená migrácia obyvateľstva z oblastí tradícne obývaných príslušníkmi národnostných menšín, ako aj skutočnosť, že rodicia pri zápise svojich detí uprednostnia školy s vyučovacím jazykom slovenským. V tomto kontexte sa zástupcovia polskej menšiny sťažovali na nedostatočnú finančnú podporu pre škôlky s vyučovacím jazykom poľským. Poradný výbor sa domnieva, že slovenské orgány nevyvinuli dostatočné úsilie, aby zvýšili informovanosť mládeže a rodičov o rôznych možnostiach v oblasti výchovy a vzdelávania v menšinovom jazyku.

164. Poradný výbor si uvedomuje, že kodifikácia rómskeho jazyka je náročná úloha, konštatuje však, že vo výučbe tohto jazyka nedošlo k dostatočnému pokroku. Okrem toho sa zdá, že rómski rodicia dávajú prednosť zápisu svojich detí do škôl s vyučovacím jazykom slovenským, pretože podľa ich názoru im tieto školy poskytnú lepšie možnosti pre začlenenie do spoločnosti. Poradný výbor berie na vedomie snahu slovenských úradov vypracovať učebné osnovy pre rómsky jazyk a literatúru, napriek tomu však v tejto oblasti vidí priestor na zlepšenie a dáva slovenským orgánom do pozornosti Rámcové osnovy pre výučbu rómskeho jazyka, ktoré vypracovala Rada Európy.⁶⁶

165. V etnicky zmiešaných oblastiach obývaných príslušníkmi slovenskej a maďarskej národnosti sa žiaci patriaci k maďarskej menšine môžu prihlásiť buď do škôl s vyučovacím jazykom maďarským (tzv. maďarské školy), alebo do škôl s vyučovacím jazykom slovenským (tzv. slovenské školy). Príslušníci maďarskej menšiny sa sťažovali na nedostatok možností v oblasti výučby maďarského jazyka a literatúry v školách s vyučovaním jazykom slovenským napriek požiadavkám zo strany predstaviteľov maďarskej menšiny. Aj keď právne predpisy umožňujú výučbu menšinových jazykov v školách s vyučovacím jazykom slovenským, zdá sa, že riaditelia škôl nemajú k dispozícii dostatok informácií resp. metodické usmernenia v tejto oblasti. Podľa informácií poradného výboru slovenské úrady nevyvinuli dostatočné úsilie s cieľom podporiť vytváranie možností v oblasti výučby maďarského jazyka v školách s vyučovacím jazykom slovenským alebo zlepšiť informovanosť o týchto možnostiach. Zdá sa teda, že uvedená legislatíva nebola v praxi adekvátne implementovaná.

166. Poradný výbor si je vedomý iniciatívy slovenských orgánov zameranej na posilnenie výučby slovenského jazyka, a to najmä v základných školách a materských školách v oblastiach obývaných príslušníkmi maďarskej menšiny. V základných školách sa slovenský jazyk učí približne päť hodín týždenne, pričom deti patriace k národnostným menšinám môžu navštevovať dodatočné vyučovacie hodiny. Znalosť štátneho jazyka je predmetom skúšky na konci školskej dochádzky. Poradný výbor berie na vedomie, že podpora osvojenia si štátneho jazyka je legitímnym cieľom, a preto je podľa jeho názoru naozaj potrebné zabezpečiť podmienky a prostriedky, aby si žiaci navštevujúci školy v menšinových oblastiach mohli v adekvátnom rozsahu osvojiť slovenský jazyk.

167. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že v prípade učebníc bol v oblasti používania geografických názvov v maďarskom jazyku dosiahnutý kompromis. Geografické názvy tradícne používané v maďarskom jazyku sa teraz uvádzajú dvojzjazyčne, najprv v maďarskom jazyku a následne v slovenskom jazyku.

168. Poradný výbor ocenuje pridelenie finančnej podpory Univerzite J. Selyeho v Komárne s vyučovacím jazykom maďarským. Podľa niektorých predstaviteľov maďarskej menšiny však táto univerzita naďalej zápasí s nedostatkom finančných prostriedkov potrebných na úplné zabezpečenie efektívnej prevádzky.

⁶⁶ Rámcové osnovy pre výučbu rómskeho jazyka, ktoré vypracovala divízia Language Policy Division Rady Európy v spolupráci s Európskym fórom Rómov a kočovníkov v roku 2008.

Odporúčania

169. Poradný výbor odporúča slovenským úradom prijať opatrenia smerujúce k vytvoreniu efektívnych možností výučby maďarského jazyka pre deti, ktoré patria k maďarskej menšine a navštevujú školu s vyučovacím jazykom slovenským.

170. V oblasti poskytovania dostatočnej podpory pre výučbu menšinových jazykov je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie, vrátane zvyšovania povedomia rodičov, detí a štátnych zamestnancov o existujúcich možnostiach, a to najmä v oblastiach, kde žije veľký počet osôb patriacich k národnostným menšinám.

171. Slovenské orgány by sa mali usilovať o to, aby príslušníci rómskej menšiny mali lepšie možnosti pre výučbu v ich jazyku v závislosti od dopytu, vrátane vypracovania učebných osnov pre výučbu rómskeho jazyka.

Clánok 15 rámcového dohovoru

Účast na spoločenskom a ekonomickom živote

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

172. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor odporučil slovenským orgánom, aby kládli väčší dôraz na posilnenie účasti Rómov, vrátane rómskych žien, na spoločenskom a ekonomickom živote. Poradný výbor vyzval slovenské úrady k dôslednejšej diskusii s Rómami v rámci prípravy rôznych programov a stratégií.

Súčasný stav

173. Osoby patriace k národnostným menšinám, najmä tí, ktorí žijú v ekonomicky slabších regiónoch, musia prekonávať osobitné problémy, pokiaľ ide o účasť na spoločenskom a ekonomickom živote. Rómske rodiny sú najviac postihnuté chudobou a zlými životnými podmienkami. Okrem toho osoby patriace k rómskej menšine, ale aj menej početné menšiny, sú viac zasiahnuté nezamestnanosťou, ktorá viedla k ich rastúcej migrácii v rámci Slovenskej republiky a do zahraničia.⁶⁷ Nezamestnanosť hnačím motorom zacarovaného kruhu chudoby a v dôsledku toho sú osoby patriace k rómskej menšine odkázané na sociálne dávky.

174. Poradný výbor konštatuje, že slovenské úrady si uvedomujú vážnosť situácie, v ktorej sa rómska menšina nachádza, a že v záujme zlepšenia ich situácie v oblasti bývania, zamestnanosti, vzdelávania a sociálnej starostlivosti boli vypracované konkrétne programy.⁶⁸ Na ich realizáciu už boli vyčlenené finančné prostriedky, a to najmä prostredníctvom Európskeho sociálneho fondu. Napriek tomu však poradný výbor s politovaním konštatuje, že programy neboli v mnohých prípadoch dôsledne realizované, okrem iného najmä pre nedostatok finančných zdrojov a absenciu skutocného odhodlania zo strany ústredných a miestnych orgánov. Stále pretrváva potreba zaujať systematickejší a koordinovaný prístup k riešeniu problematickej situácie rómskej menšiny v rôznych oblastiach, pričom treba venovať osobitnú pozornosť spôsobu nakladania s dostupnými prostriedkami.

175. Aj keď neexistujú spoľahlivé údaje o zamestnanosti príslušníkov rómskej menšiny, podľa informácií poradného výboru je situácia z hľadiska legálnej práce znepokojivá. Mnohí Rómovia sú dlhodobo nezamestnaní, okrem iného najmä z dôvodu diskriminácie na trhu práce a nedostatočnej kvality vzdelania (pozri aj poznámky v článku 4). V mnohých prípadoch získajú

⁶⁷ Pozri aj správu o „Situácii rómskych občanov EÚ, ktorí sa stahujú do iných členských štátov EÚ a usadia sa tam“, Agentúra Európskej únie pre základné práva, november 2009.

⁶⁸ Takýmito programy sú napríklad Strednodobá koncepcia rozvoja rómskej národnostnej menšiny v Slovenskej republike 2008-2013 a Národná správa o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie 2008-2010.

pracovné miesta nízkej kvality v neformálnom sektore. Okrem toho sa zdá, že ekonomická kríza mala negatívny vplyv aj na mieru zamestnanosti. Osoby bez kvalifikácie sa nachádzajú vo zvlášť zraniteľnej pozícii. V tomto kontexte je podľa poradného výboru chvályhodné, že sociálni pracovníci pôsobia priamo v niektorých lokalitách a sprostredkovávajú kontakt medzi orgánmi verejnej správy a Rómami.

176. Poradný výbor je hlboko znepokojený tým, že zdravotná situácia Rómov vo všeobecnosti zostáva výrazne horšia v porovnaní so zvyškom populácie. Z hľadiska prístupu k zdravotnej starostlivosti Rómovia naďalej trpia diskrimináciou, pričom zdravotnícky personál sa k nim nie vždy správa rovnako ako ostatným pacientom. Poradný výbor bol informovaný aj o prípadoch segregácie rómskych žien v nemocniciach, vrátane fyzického oddelenia od nerómskych pacientov. Opakuje, že takéto praktiky nie sú v súlade so zásadami rámcového dohovoru (pozri aj poznámky v článku 4).

177. Pokiaľ ide o bývanie, poradný výbor je hlboko znepokojený situáciou osôb patriacich k rómskej menšine. Aj napriek prijatým opatreniam na centrálnej a miestnej úrovni s cieľom zlepšiť ich prístup k bývaniu⁶⁹, značný počet Rómov naďalej žije segregovane v nevyhovujúcich podmienkach, často v zaostalých vidieckych a/alebo nelegálnych osadách. V niektorých obciach došlo v sledovanom období k násilnému vystahovaniu Rómov. Podľa mimovládnych organizácií medzi hlavné faktory, ktoré prispievajú k tejto situácii, patrí nevyrovnané vlastníctvo pozemkov, zmeny v oblasti bezpečnosti nájmu a sociálna reforma. Neschopnosť mnohých rómskych rodín platiť nájomné viedlo k nahromadeniu nadmernému dlhu, ktorý má vplyv na prístup k bývaniu.⁷⁰ Okrem toho decentralizácia sprevádzaná prevodom štátneho majetku a kompetencií na miestne orgány mala negatívny vplyv na situáciu rómskej menšiny v oblasti bývania. V dôsledku toho veľa Rómov má zlý prístup k infraštruktúre, vzdelávacím zariadeniam a sociálnym službám. Aj keď poradný orgán víta úsilie zo strany slovenských orgánov napraviť túto situáciu, domnieva sa, že orgány na centrálnej a miestnej úrovni by mali v záujme zlepšenia situácie Rómov vypracovať účinnejšie opatrenia a politiky, ktoré budú dostatočne financované a adresné.⁷¹

Odporúčania

178. Poradný výbor vyzýva slovenské úrady, aby venovali zvýšenú pozornosť situácii príslušníkov národnostných menšín, ktorí žijú v ekonomicky znevýhodnených oblastiach, a to prijatím stratégií pre riešenie ich situácie. Všetko úsilie je potrebné venovať zabezpečeniu efektívneho a dôsledného zapájania osôb patriacich k rómskej menšine a k ďalším dotknutým menšinám do navrhovania, implementácie a hodnotenia stratégií. Je potrebné poskytnúť adekvátne finančné prostriedky a zvýšiť úsilie v záujme zabezpečenia náležitého využívania financií, ktoré sú k dispozícii.

179. Poradný výbor vyzýva slovenské úrady k realizácii programov zameraných na zlepšenie prístupu k zamestnaniu pre Rómov.

180. Slovenské orgány by sa mali viac usilovať o vytvorenie komplexných sektorových politík na riešenie problémov neštandardného bývania, ktoré sa týkajú najmä Rómov. Ak je

⁶⁹ Príkladom je realizácia programu výstavby bytov nižšieho štandardu z dielne ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja.

⁷⁰ Pozri tematickú štúdiu Európskej siete rasizmu a xenofóbie (RAXEN) - Podmienky bývania Rómov a kocovníkov - Slovensko, marec 2009, (RAXEN Thematic Study - Housing Conditions of Roma and Travellers – Slovakia) a Správu o nútených vystahovaniach na Slovensku publikovanú Nadáciou Milana Šimecku, Stredisko pre práva na bývanie a vystahovanie (COHRE) a Európske centrum pre práva Rómov v roku 2006.

⁷¹ Pozri tiež Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín: Druhý tematický komentár o účinnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, sociálnom a hospodárskom živote a na verejných záležitostiach (2008).

potrebné poskytnúť nové ubytovanie, orgány by sa mali vopred poradiť s rómskou menšinou alebo dotknutými osobami, aby bolo možné dosiahnuť riešenia prijateľné pre všetky strany, vrátane ponúknutia vhodného náhradného ubytovania v súlade s odporúčaním Výboru ministrov Rec(2005)4 o zlepšení podmienok bývania Rómov a kočovníkov v Európe.

Účasť na verejnom živote

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

181. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby posilnili zdroje, zloženie a pracovné postupy rady vlády.

Súčasný stav

182. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že boli prijaté legislatívne a inštitucionálne opatrenia, ktoré umožňujú osobám patriacim k národnostným menšinám plnohodnotnú účasť na verejnom živote. Okrem práva na zastúpenie v parlamente, ktoré je zaradené ústavou⁷² a volebnými zákonmi, môžu príslušníci národnostných menšín vyjadriť svoj názor prostredníctvom rady vlády, ktorá je poradným orgánom vlády.

183. Príslušníci maďarskej menšiny získali vo voľbách v roku 2006 dvadsať kresiel v parlamente (cca 12%). Podľa poradného výboru je chvályhodné, že niektorí poslanci za maďarskú menšinu zastávajú významné funkcie v parlamente, najmä ako predsedovia či podpredsedovia parlamentných výborov. Poradný výbor tiež s uspokojením konštatuje, že otázkami ľudských práv a menšín sa zaoberá osobitný parlamentný výbor.

184. Poradný výbor poznamenáva, že Rómovia nie sú dostatočne zastúpení na centrálnej úrovni, pričom v roku 2009 bol v NR SR iba jeden poslanec z radov Rómov. Rómski predstavitelia, s ktorými sa poradný výbor stretol, vyjadrili svoje sklamanie, že väčšinové politické strany prejavujú nedostatočný záujem o zaradenie Rómov na svoje kandidátne listiny. Zdá sa, že situácia Rómov nie je pre politické strany dôležitou témou a ich programy podľa všetkého neodrážajú záujmy rómskej menšiny v dostatočnej miere. Poradný výbor opätovne zdôrazňuje, že politické strany, či už väčšinové strany alebo strany založené príslušníkmi národnostných menšín, môžu zohrávať dôležitú úlohu pri podpore väčšej účasti príslušníkov národnostných menšín na verejnom dianí.

185. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že osoby patriace k národnostným menšinám, vrátane Rómov a menej početných menšín, sú zastúpené vo volených orgánoch na miestnej a regionálnej úrovni. To platí najmä pre obce so značným počtom osôb patriacich k národnostným menšinám, kde ich zástupcovia boli zvolení do miestnych zastupiteľstiev.

186. Poradný výbor s uspokojením konštatuje, že rada vlády nadalej pôsobí pod záštitou podpredsedu vlády. Okrem toho bol na ministerstve školstva vytvorený konzultčný mechanizmus, v rámci ktorého boli otázky týkajúce sa menšinového vzdelávania prekonzultované s predstaviteľmi menšín. Na regionálnej a miestnej úrovni však neboli vytvorené žiadne konzultčné postupy.

187. Poradný výbor považuje za chvályhodné, že s členmi rady vlády sa uskutočnili konzultácie o problematike národnostných menšín, vrátane vypracovania tretej správy SR o implementácii rámcového dohovoru, ako aj v období pred prijatím zákona o štátnom jazyku v roku 2009. Zástupcovia maďarskej menšiny sa však domnievajú, že ich pripomienky, najmä pokiaľ ide o zákon o štátnom jazyku z roku 2009, neboli dostatočne zohľadnené. V tejto súvislosti by poradný výbor rád zdôraznil, že „efektívna“ účasť národnostných menšín

⁷² Clánok 33 ods. 2 ústavy stanovuje, že „Občanom patriacim k národnostným menšinám alebo etnickým skupinám sa zaručuje aj právo zúčastňovať sa na riešení vecí týkajúcich sa národnostných menšín a etnických skupín.“

neznamená len existenciu nástrojov a mechanizmov pre konzultovanie otázok s národnostnými menšinami, ale aj to, že konzultácie by mali mať vplyv na rozhodnutia, ktoré ich týkajú. Slovenské orgány by preto mali vytvoriť také podmienky, aby účasť príslušníkov národnostných menšín mala väčší vplyv na rozhodovanie a aby sa spolupodielali na rozhodnutiach vrátane tých, ktoré sa týkajú jazykovej problematiky.

188. Poradný výbor konštatuje, že rada vlády upravila proces výberu svojich členov v roku 2007. V dôsledku toho má každá národnostná menšina nárok na jedno kreslo v rade vlády. Podľa zástupcov maďarskej menšiny preto došlo k zníženiu zastúpenia tejto menšiny v rade vlády. Okrem toho v súvislosti s radou vlády vznikli obavy, že proces výberu jej členov a pracovné postupy nie sú dostatočne transparentné. Poradný výbor považuje za dôležité, aby zloženie a pracovné postupy rady vlády umožnili skutočné zastúpenie širokého spektra názorov medzi príslušníkmi národnostných menšín.

Odporúčania

189. Poradný výbor vyzýva slovenské orgány, aby prijali opatrenia na podporu zvýšenej účasti príslušníkov rómskej menšiny vo volených orgánoch, a to najmä na centrálnej úrovni. Je potrebné vyvinúť väčšie úsilie v záujme zvýšenia povedomia o dôležitosti zapojenia Rómov do verejných záležitostí, a to aj prostredníctvom ich účasti vo väčšinových politických stranách.

190. Okrem toho by sa slovenské orgány mali snažiť o zlepšenie fungovania rady vlády. Výberový proces by mal pravidelne revidovaný tak, aby rada vlády zabezpečila pluralitu názorov medzi osobami patriacimi k národnostným menšinám. Treba zabezpečiť transparentnosť postupu pri výbere členov v úzkej spolupráci s osobami patriacimi k národnostným menšinám. Okrem toho by slovenské orgány mali vytvoriť podmienky, aby národnostné menšiny mohli získať silnejší vplyv na rozhodovanie o otázkach, ktoré sa ich týkajú.

Účasť vo verejných službách, polícii a súdnictve

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

191. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor vyzval slovenské orgány, aby sa uistili, či boli príslušníci národnostných menšín (najmä tých menej početných) primerane zastúpení v službách štátnej správy, a prípadne prijal ďalšie opatrenia na zlepšenie situácie v tejto oblasti.

Súčasný stav

192. Poradný výbor je znepokojený skutočnosťou, že osoby patriace k národnostným menšinám vrátane menej početných národnostných menšín nie sú v orgánoch verejnej správy (predovšetkým na centrálnej úrovni) zamestnávané v dostatočnom počte. Osoby patriace k maďarskej národnostnej menšine sa vyjadrili, že zaznamenali pokles ich účasti v ústredných verejných orgánoch. Poradný výbor sa domnieva, že verejná správa by mala v najvyššej možnej miere odrážať spoločenskú rozmanitosť, a to aj prostredníctvom začlenenia osôb patriacich k národnostným menšinám do verejnej správy, bez ohľadu na to, ktoré politické strany sú momentálne vo vláde. Účasť osôb patriacich k národnostným menšinám v orgánoch verejnej správy môže týmto orgánom tiež pomôcť účinnejšie reagovať na potreby národnostných menšín.⁷³

⁷³ Pozri Druhý tematický komentár o účinnej účasti osôb patriacich k národnostným menšinám na kultúrnom, sociálnom a hospodárskom živote a na správe vecí verejných (2008), Poradný výbor pre Rámcový dohovor na ochranu národnostných menšín.

193. Zastúpenie Rómov v štruktúrach výkonnej moci, verejnej správe, súdnictve a polícii sa javí ešte obmedzenejšie. Podľa zástupcov rómskej menšiny sa orgány verejných služieb zdráhajú zamestnať Rómov na postoch policajtov a štátnych zamestnancov, a to aj na miestnej úrovni. Vkošickej polícii boli napríklad z celkového počtu dvesto policajtov údajne len traja Rómovia. Poradný výbor je toho názoru, že zamestnávanie Rómov v orgánoch verejnej správy, súdnictve a polícii môže pomôcť zlepšiť mienku a zvýšiť povedomie o rómskej kultúre medzi obyvateľmi a môže pozitívne ovplyvniť ich účasť na spoločenskom dianí.

Odporúčanie

194. Poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby identifikovali spôsoby a možnosti, ako ešte výraznejšie podporiť zamestnávanie príslušníkov národnostných menšín vrátane menej početných menšín v orgánoch štátnej správy. Posilňovanie zastúpenia Rómov v orgánoch verejnej správy, súdnictve a polícii si vyžaduje razantnejšie úsilie, a to aj vo forme vládneho akčného plánu s primeraným financovaním a obsiahlymi cieľmi.

Clánok 17 a 18 rámcového dohovoru

Bilaterálne aktivity a cezhraničná spolupráca

Odporúčania z predchádzajúcich dvoch monitorovacích cyklov

195. V predchádzajúcich monitorovacích cykloch poradný výbor uvítal úsilie vynaložené na zlepšenie fungovania zmiešaných slovensko-madarských komisií. Odporučil slovenským orgánom, aby sa uistili, že neexistujú zbytočné prekážky, ktoré by bránili uznávaniu diplomov zahraničných učiteľov jazykov národnostných menšín.

Súčasný stav

196. Poradný výbor berie na vedomie skutočnosť, že Slovenská republika je zmluvnou stranou viacerých bilaterálnych dohôd týkajúcich sa národnostných menšín, vrátane dohody s Českou republikou, Nemeckom, Maďarskom, Poľskom a Ukrajinou. Považuje za chvályhodné, že existuje viacero zmiešaných slovensko-madarských komisií venujúcich sa oblastiam ako hospodárska spolupráca, školstvo a kultúra. Podľa informácií, ktoré má poradný výbor k dispozícii, však závery prijaté týmito bilaterálnymi komisiami často nie sú realizované. Okrem toho je dôležité, aby sa bilaterálne komisie pravidelne stretávali a diskutovali o otázkach v rámci ich pôsobnosti, ktoré sa týkajú národnostných menšín.

197. Poradný výbor so znepokojením konštatuje, že osoby patriace k ukrajinskej a rusínskej národnostnej menšine sa stretli s ťažkosťami pri udržiavaní cezhraničného kontaktu s osobami žijúcimi na Ukrajine, s ktorými majú spoločnú etnickú, kultúrnu a jazykovú identitu. Prietahy vzniknuté pri udeľovaní víz osobám cestujúcim z Ukrajiny od vstupu Schengenskej dohody do platnosti negatívne ovplyvnili organizáciu kultúrnych podujatí v Slovenskej republike.

Odporúčania

198. Poradný výbor odporúča slovenským orgánom, aby sa uistili, že neexistujú žiadne zbytočné prekážky, ktoré by bránili cezhraničnému styku osôb so spoločnou etnickou, kultúrnou alebo jazykovou identitou. Slovenské orgány vyzývajú predovšetkým k tomu, aby vízové požiadavky implementovali spôsobom, ktorý nevedie k zbytočným prietahom a obmedzeniam práva príslušníkov národnostných menšín nadväzovať a udržiavať cezhraničné styky.

199. Poradný výbor vyzývajú slovenské orgány, aby naďalej implementovali bilaterálne zmluvy a ďalšie dohody, ktorých cieľom je posilniť ochranu práv osôb patriacich k národnostným menšinám. Predstavitelov národnostných menšín je potrebné systematicky zapájať do implementácie bilaterálnych projektov, ktoré sú v záujme ich komunit.

III. ZÁVERY

200. Poradný výbor sa domnieva, že tieto závery by mohli slúžiť ako základ pre závery a odporúčania, ktoré by mal Výbor ministrov prijať vo vzťahu k Slovenskej republike.

Pozitívny vývoj po dvoch monitorovacích cykloch

201. Už od vstupu rámcového dohovoru do platnosti orgány Slovenskej republiky pristupovali k monitorovaciemu procesu dohovoru konštruktívne a uskutočnili kroky zamerané na publicitu, diskusiu a implementáciu výsledkov z prvých dvoch monitorovacích cyklov. Na úrovni legislatívy a politiky bola evidentná snaha rozvíjať systém ochrany národnostných menšín.

202. Došlo k novelizácii antidiskriminacného zákona a rozšíreniu kompetencií národného orgánu v oblasti rovnosti, tzv. *national equality body*. Novela antidiskriminacného zákona umožnila zavádzanie vyrovnávacích opatrení na odstránenie sociálnej a ekonomickej nerovnosti alebo znevýhodnenia osôb patriacich k zraniteľným skupinám. Boli vypracované konkrétne programy a vyclenené prostriedky na zlepšenie situácie Rómov v oblasti bývania, zamestnanosti, vzdelávania a sociálnej starostlivosti.

203. Zákonné záruky proti násilnej sterilizácii bez prechádzajúceho slobodného a informovaného súhlasu boli posilnené prostredníctvom novelizácie zákona o zdravotnej starostlivosti, ktorou boli zakázané sterilizácie bez písomnej žiadosti a informovaného a písomného súhlasu dotknutej osoby alebo jej zákonného zástupcu.

204. Slovenské orgány aj naďalej poskytovali finančnú podporu na zachovanie a rozvoj kultúry národnostných menšín. Pčas sledovaného obdobia bola vyclenená finančná podpora pre múzeá, divadlá a publikácie. Boli vytvorené mechanizmy prerozdelenia finančných prostriedkov. Okrem toho v Slovenskej republike existuje aktívna scéna menšinových printových aj elektronických médií.

205. Slovenské orgány sa snažia zabezpečiť učebnice a vzdelávacie možnosti pre učiteľov menšinových jazykov, resp. pre učiteľov, ktorí vyucujú predmety v menšinových jazykoch. Je chvályhodné, že školám s menšinovým vyučovacím jazykom sa poskytujú vyššie finančné príspevky.

206. Príslušníci národnostných menšín majú vo všeobecnosti vyhovujúce zastúpenie vo volených orgánoch na miestnej úrovni, pričom diskusia o otázkach súvisiacich s ochranou národnostných menšín prebieha so zástupcami menšín v rámci rady vlády.

Problematické otázky po dvoch monitorovacích cykloch

207. Je potrebné dopracovať legislatívny rámec týkajúci sa ochrany národnostných menšín, aby sa zvýšila prehľadnosť a právna istota vo vzťahu k právam zaruceným príslušníkom národnostných menšín na Slovensku. Bolo by vhodné prijať komplexnejšiu legislatívu v oblasti používania menšinových jazykov, financovania kultúrnych aktivít národnostných menšín a ochrany osôb patriacich k národnostným menšinám ako celku.

208. Stále pretrvávajú negatívne postoje a predsudky voči osobám patriacim k národnostným menšinám, predovšetkým Rómom. Naďalej zaznamenávame správy o nepriateľsky ladených výrokoch zo strany niektorých politikov. Niektoré legislatívne iniciatívy, vrátane noviel zákona o štátnom jazyku z roku 2009, ktoré boli prijaté bez adekvátnych opatrení na zvýšenie povedomia a bez náležitej predchádzajúcej diskusie spredstaviteľmi národnostných menšín, prispeli k zvýšeniu napätia v spoločnosti.

209. Pocas uplynulých rokov slovenské orgány venovali svoje úsilie posilneniu používania slovenského jazyka. V dôsledku toho boli v roku 2009 prijaté novely zákona o štátnom jazyku, ktoré boli následne doplnené zásadami vlády na výklad a uplatňovanie novelizovaného zákona o štátnom jazyku v praxi. Napriek tomu množstvo ustanovení tohto zákona ešte stále vyžaduje presnejší výklad, a to isté platí aj o vzťahu medzi týmto zákonom a zákonom o používaní jazykov národnostných menšín z roku 1999 a o ich uplatňovaní v konkrétnych situáciách.

210. Ukladanie pokút zo strany ministerstva kultúry za porušenie zákona o štátnom jazyku z roku 2009 spochybňuje jeho súlad s rámcovým dohovorom. Okrem toho nie je dostatočne jasné, do akej miery sa zákon vzťahuje na používanie menšinových jazykov v súkromnej oblasti.

211. Právna sila a postavenie zásad vlády v rámci slovenského právneho poriadku sú problematické vzhľadom na požiadavky predvídateľnosti, právnej istoty a vymožiteľnosti. Hoci výbor uznáva legitímny cieľ chrániť a posilňovať štátny jazyk, treba zdôrazniť, že vzájomné zabezpečenia plného a efektívneho uplatňovania práv menšín v Slovenskej republike by mala byť zachovaná primeraná rovnováha medzi podporou štátneho jazyka a právom na používanie menšinových jazykov v súkromnom a verejnom živote, ktoré chráni rámcový dohovor.

212. Celková situácia Rómov je problematická. Mnohí z nich sú nadalej vystavení diskriminácii v prístupe k zamestnaniu, bývaniu, vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti. Rómovia sú tiež vystavení chudobe a sociálnej exklúzii v podstatne väčšej miere ako zvyšok obyvateľstva SR. Informácie o situácii osôb patriacich k národnostným menšinám, vrátane Rómov, v rôznych oblastiach sú obmedzené.

213. Pretrvávajúca segregácia rómskych detí v školstve je predmetom vážnych obáv, pretože takéto praktiky nie sú v súlade s princípmi rámcového dohovoru. Veľký počet rómskych detí je i nadalej umiestňovaný do osobitných škôl určených pre mentálne postihnuté deti. Okrem toho stále prichádzajú správy o segregácii rómskych detí vo väčšinovom školstve.

214. Podľa informácií z rôznych zdrojov deti patriace k maďarskej menšine nemajú vetnicky zmiešaných oblastiach adekvátne možnosti naučiť sa maďarský jazyk na školách s vyučovacím jazykom slovenským. Okrem toho v prípade menej početných národnostných menšín bol zaznamenaný pokles záujmu o výučbu v menšinovom jazyku a vo výučbe rómskeho jazyka nedošlo k dostatočnému pokroku.

215. Zamestnávanie príslušníkov národnostných menšín, predovšetkým pokiaľ ide o menej početné menšiny a Rómov, vo verejnej správe, súdnictve a polícii sa zdá byť limitované, pričom v tomto smere nie je dostatok dostupných údajov. Okrem toho zastúpenie Rómov v parlamente je aj nadalej neuspokojivé.

Odporúčania

216. Okrem opatrení, ktoré sa majú prijať v záujme realizácie podrobných odporúčaní uvedených v častiach I a II stanoviska poradného výboru, slovenským orgánom odporúčame prijať tieto opatrenia na ďalšie zlepšenie implementácie rámcového dohovoru:

Otázky vyžadujúce okamžité riešenie⁷⁴

- **Realizovať vhodné legislatívne opatrenia na prijatie komplexnejšej legislatívy v oblasti menšinových jazykov, aby sa zabezpečila primeraná rovnováha medzi legitímnou podporou štátneho jazyka a právom používať menšinové jazyky, ktoré je zakotvené v rámcovom dohovore; uprednostniť**

⁷⁴ Uvedené odporúčania sú zoradené podľa zodpovedajúcich článkov rámcového dohovoru.

politiku stimulov pred represívnym prístupom pri uplatňovaní zákona o štátnom jazyku z roku 2009, a to vo verejnej i súkromnej sfére;

- Prijat prísnejšie opatrenia na boj proti intolerancii z dôvodu etnického pôvodu a uskutočniť ďalšie kroky na podporu vzájomného porozumenia a rešpektu medzi osobami patriacimi k rozličným skupinám obyvateľstva; zintenzívniť boj proti diskriminácii a jej účinné postihovanie a prijať rezolútne opatrenia na tvorbu a uplatňovanie vyrovnávacích opatrení, spolu s primeranou osvetou;
- Prijat rozhodné opatrenia na okamžité skončenie pretrvávajúcej segregácie rómskych detí na školách a ich neodôvodneného umiestňovania do osobitných škôl. Presadzovať a zvýšiť úsilie v oblasti integrácie rómskych detí do väčšinového vzdelávania.

Dalšie odporúčania⁷⁵

- Prijat prísnejšie opatrenia, aby sa prostredníctvom implementácie rôznych programov a stratégií týkajúcich sa rómskej problematiky dosiahlo podstatné a trvalé zlepšenie ich situácie v oblasti vzdelania, zamestnania, zdravotnej starostlivosti a bývania; zlepšiť zhromažďovanie údajov o situácii osôb patriacich k národnostným menšinám vo všetkých oblastiach spoločnosti;
- Presadzovať politiku podpory v záujme zachovania a rozvoja kultúry národnostných menšín prostredníctvom transparentných postupov a na základe diskusie so zúčastnenými stranami;
- Zvážiť prijatie zákonov o financovaní aktivít národnostných menšín a ochrane osôb patriacich k národnostným menšinám ako celku; pri prijímaní iniciatív v oblasti legislatívy a politik s dosahom na národnostné menšiny je potrebný obzvlášť opatrný a vyvážený prístup vrátane náležitej predchádzajúcej diskusie s predstaviteľmi národnostných menšín a primeranými opatreniami v oblasti osvetly;
- Podporovať prístup k médiám pre osoby patriace k národnostným menšinám vrátane Rómov a účasť v týchto médiách; zvýšiť podporu pre menšinové médiá a výrobu kvalitných programov určených pre osoby patriace k národnostným menšinám;
- Uplatňovať flexibilný prístup k zákonom požadovanej podmienke počtu osôb patriacich k národnostnej menšine potrebného na to, aby mohli používať svoj menšinový jazyk vo verejnej sfére v súlade s rámcovým dohovorom;
- Poskytovať väčšiu podporu výučbe menšinových jazykov v školách s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré sa nachádzajú v etnicky zmiešaných oblastiach vrátane oblastí obývaných príslušníkmi maďarskej menšiny, aby deti patriace k národnostným menšinám mali dostatočné možnosti naučiť sa svoj jazyk;

⁷⁵ Uvedené odporúčania sú zoradené podľa zodpovedajúcich článkov rámcového dohovoru.

- **Zabezpečiť, aby učebnice zohľadňovali kultúru a identitu národnostných menšín vrátane menej početných menšín;**
- **Zvýšiť úsilie na zabezpečenie účasti osôb patriacich k národnostným menšinám vrátane menej početných menšín, vo verejnej správe, policajných a súdnych orgánoch, a podporiť väčšiu účasť osôb patriacich k rómskej menšine vo volených orgánoch, a to najmä na centrálnej úrovni.**